

เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568
รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ
ที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
จำนวน 33 คำวินิจฉัย จำแนกตามรัฐธรรมนูญ 4 ฉบับ
(ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568)

จัดทำโดย นายอดิเทพ อวยยะพัฒน์

หน้า

รัฐธรรมนูญ 2540 (จำนวน 4 คำวินิจฉัย)

1. คำวินิจฉัยที่ 21/2546 (การบังคับให้ฝ่ายหญิงต้องใช้ชื่อสกุลของสามี) 3
2. คำวินิจฉัยที่ 24/2546 (สิทธิในการได้รับความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีในศาลทหาร) 4
3. คำวินิจฉัยที่ 45/2546 (การเลือกปฏิบัติจากเชื้อชาติของบิดาและหลักความเสมอภาคทางกฎหมาย) 5
4. คำวินิจฉัยที่ 25/2547 (การค้าขายแข่งข้าวหมกกับเสรีภาพทางอาชีพ) 6

รัฐธรรมนูญ 2550 (จำนวน 11 คำวินิจฉัย)

5. คำวินิจฉัยที่ 12/2552 (การจำกัดเวลาเปิดร้านอาหารกับหลักเสรีภาพทางอาชีพ) 7
6. คำวินิจฉัยที่ 12/2555 (สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายว่าด้วยชายตรง) 8
7. คำวินิจฉัยที่ 15/2555 (ความพิการกับสิทธิในการเข้าสู่ตำแหน่งตุลาการ) 9
8. คำวินิจฉัยที่ 17/2555 (ความเสมอภาคทางภาษีกับสิทธิเสรีภาพของหญิงมีสามี) 10
9. คำวินิจฉัยที่ 4/2556 (สิทธิในกระบวนการยุติธรรมระหว่างประเทศกับกฎหมายความร่วมมือทางอาญา) 11
10. คำวินิจฉัยที่ 5/2556 (สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์) 12
11. คำวินิจฉัยที่ 10/2556 สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายการประกอบกิจการโทรคมนาคม 13
12. คำวินิจฉัยที่ 11/2556 (สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ) 14
13. คำวินิจฉัยที่ 13/2556 (สิทธิในทรัพย์สินกับอำนาจรัฐเรื่องการวางท่อน้ำโดยไม่จ่ายค่าทดแทน) 15
- 14.-15. คำวินิจฉัยที่ 19-20/2556 (สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายว่าด้วยปุ๋ย) 16

รัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) 2557 (จำนวน 1 คำวินิจฉัย)

16. คำวินิจฉัยที่ 3/2559 (สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายว่าด้วยอ้ว) 17

รัฐธรรมนูญ 2560 (จำนวน 17 คำวินิจฉัย)

- 17.-18. คำวินิจฉัยที่ 6-7/2561 (การใช้กฎหมายที่เป็นคุณต่อจำเลยในคดีอาญา) 18
19. คำวินิจฉัยที่ 2/2562 (สิทธิในร่างกายกับอำนาจรัฐกรณีการพิมพ์ลายนิ้วมือกับการบังคับในคดีอาญา) 19
20. คำวินิจฉัยที่ 4/2563 (สิทธิในร่างกายของหญิงกับการยุติการตั้งครรภ์) 20
21. คำวินิจฉัยที่ 13/2563 (การไม่จำแนกประเภทความผิด และไม่กำหนดระยะเวลาการจำกัดสิทธิกับสิทธิสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านกรณีกฎหมายเลือกตั้ง) 22
22. คำวินิจฉัยที่ 17/2563 (อำนาจกรรมาธิการในรัฐธรรมนูญใหม่เรื่องอำนาจออกคำสั่งเรียก) 23

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษะพัฒน์

23. คำวินิจฉัยที่ 30/2563 (ความผิดฐานไม่มารายงานตัวกับบทบัญญัติที่ขัดหลักนิติธรรม)	24
24. คำวินิจฉัยที่ 2/2564 (การเวนคืนโดยไม่รับค่าทดแทนกับหลักสิทธิในทรัพย์สิน)	26
25. คำวินิจฉัยที่ 8/2564 (ภาษีกับการฟอกเงินเกี่ยวกับมาตรา 37 ตรี แห่งประมวลรัษฎากร)	28
26.-27. คำวินิจฉัยที่ 7-8/2565 (การไม่จำแนกประเภทความผิด และไม่กำหนดระยะเวลาการจำกัดสิทธิกับสิทธิสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน <u>กรณีกฎหมายยาเสพติด</u>)	30
28. คำวินิจฉัยที่ 22/2565 (ความเสมอภาคในการฎีกาคดีทุจริต)	31
29. คำวินิจฉัยที่ 5/2566 (หลักความได้สัดส่วนในการจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง)	32
30. คำวินิจฉัยที่ 5/2567 (การไม่จำแนกประเภทความผิด และไม่กำหนดระยะเวลาการจำกัดสิทธิกับสิทธิสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน <u>กรณีกฎหมายป่าไม้</u>)	33
31. คำวินิจฉัยที่ 7/2567 (ความเสมอภาคในการฎีกาคดีค้ามนุษย์)	34
32. คำวินิจฉัยที่ 8/2567 (หลักความเสมอภาคในการบริหารงานตุลาการกรณีอำนาจ ก.ต. ในการลงโทษเลขาธิการศาลยุติธรรม)	35
33. คำวินิจฉัยที่ 13/2567 (การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมในกฎหมายครอบครัวตามมาตรา 1523 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์)	37

หมายเหตุ สีเขียว มีผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา หรือผู้ตรวจการแผ่นดิน เป็นผู้ร้อง จำนวน 9 กรณี
ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 21/2546, 24/2546, 45/2546, 15/2555, 17/2555, 5/2556, 8/2567 และ 13/2567

สีดำ มีศาลยุติธรรม และศาลปกครอง เป็นผู้ร้อง จำนวน 23 กรณี (ที่เหลือ)

สีแดง มีประชาชน เป็นผู้ร้อง จำนวน 1 กรณี ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 4/2563 (คดีกฎหมายแท่ง)

ตารางสรุปจำแนกตามรัฐธรรมนูญ

ตารางที่ 1 :	บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จำนวน 4 คำวินิจฉัย	39
ตารางที่ 2 :	บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จำนวน 11 คำวินิจฉัย	40
ตารางที่ 3 :	บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จำนวน 1 คำวินิจฉัย	44
ตารางที่ 4 :	บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จำนวน 17 คำวินิจฉัย	45

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษะพัฒน์

**เรื่องที่ 1. “การบังคับให้ฝ่ายหญิงต้องใช้ชื่อสกุลของสามี
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 21/2546”**

บทนำ

บทบัญญัติของกฎหมายซึ่งกำหนดให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีโดยอัตโนมัติ ได้ถูกตั้งคำถามถึง
ความชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญหลายครั้ง คำวินิจฉัยที่ 21/2546 ถือเป็นหมุดหมายสำคัญที่ศาลรัฐธรรมนูญได้
แสดงท่าทีต่อสิทธิความเสมอภาคระหว่างเพศอย่างชัดเจน โดยชี้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการเลือกปฏิบัติโดย
ไม่เป็นธรรมต่อหญิงมีสามี

ประเด็นปัญหา

พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 มาตรา 12 ที่บัญญัติว่า “หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี”
ขัดต่อหลักสิทธิเสมอภาคระหว่างเพศตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภายื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 198 แห่งรัฐธรรมนูญ 2540
เพื่อขอให้พิจารณาคำขอด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติดังกล่าว โดยมีหลักฐานจากการร้องเรียนของ
หญิงหลายรายที่เห็นว่าถูกละเมิดสิทธิในฐานะพลเมืองเพราะไม่สามารถคงใช้ชื่อสกุลเดิมได้

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก (มติ 13 ต่อ 2) วินิจฉัยว่า มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติ
ชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 เป็นบทบังคับที่ลิดรอนสิทธิของหญิงในการเลือกใช้ชื่อสกุลของตน เป็นการเลือก
ปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะใช้เกณฑ์สถานะทางเพศและสถานการณสมรสมาเป็นเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิ
ของบุคคล ซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. **หลักความเสมอภาค (Equality Principle)** คำวินิจฉัยแสดงถึงการยกระดับการตีความรัฐธรรมนูญ
ในด้านสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น
2. **การทบทวนกฎหมายเชิงโครงสร้าง** แสดงให้เห็นถึงบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการขจัดโครงสร้าง
กฎหมายที่สะท้อนอคติทางวัฒนธรรมที่ฝังรากลึก
3. **มาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล** สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วย
สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ที่ไทยเป็นภาคี

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 21/2546 แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของสถาบันตุลาการด้านสิทธิของบุคคล
โดยเปิดพื้นที่ให้เพศหญิงมีทางเลือกในเรื่องส่วนบุคคลมากขึ้น ถือเป็นก้าวสำคัญในการส่งเสริมหลักนิติธรรมที่
เท่าเทียมกันและแสดงถึงการที่กฎหมายต้องปรับตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

เรื่องที่ 2. “สิทธิในการได้รับความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีในศาลทหาร : คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 24/2546”

บทนำ

หลักแห่งการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ได้ฟังพยานหลักฐานด้วยตนเองถือเป็นสาระสำคัญ
สำคัญของกระบวนการยุติธรรมในรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 24/2546 เป็นกรณีที่
พิจารณาเจาะจงต่อกระบวนการของศาลทหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 19
วรรคสาม ว่าขัดต่อหลักความยุติธรรมและรัฐธรรมนูญ มาตรา 236 หรือไม่

ประเด็นปัญหา

มาตรา 19 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ซึ่งกำหนดให้ศาลจังหวัด
ทหารทำความเห็นส่งสำนวนไปยังศาลอื่นเพื่อพิพากษาแทน เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 236
ซึ่งกำหนดให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเท่านั้นจึงจะทำคำพิพากษาได้หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

คำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาที่มีผลจากการร้องเรียนของทหารประทวนสองนาย
เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีที่ศาลจังหวัดทหารไม่มีอำนาจพิพากษา แต่ต้องส่งให้ศาลมณฑลทหาร
หรือศาลทหารกรุงเทพเป็นผู้พิพากษาโดยมิได้นั่งฟังการพิจารณาคดีด้วยตนเอง

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก (มติ 9 ต่อ 5) วินิจฉัยว่า มาตรา 19 วรรคสาม ขัดหรือแย้งต่อ
รัฐธรรมนูญ มาตรา 236 เนื่องจากขัดต่อหลักการที่ว่าผู้พิพากษาหรือตุลาการที่มีได้นั่งฟังพยานหลักฐาน
ด้วยตนเอง ไม่สามารถมีอำนาจในการพิพากษาหรือวินิจฉัยคดีนั้นได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยตามที่กฎหมาย
บัญญัติ ซึ่งมาตราดังกล่าวมิได้บัญญัติไว้เช่นนั้น จึงถือว่าใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 6

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. การยืนยันหลัก "face-to-face justice" ย้ำว่าผู้ที่จะพิพากษาคดีต้องเป็นผู้ที่นั่งฟังพยานหลักฐาน
ด้วยตนเองเพื่อความเป็นธรรมต่อคู่ความ
2. การตรวจสอบบทบัญญัติเชิงโครงสร้าง แสดงให้เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญสามารถตรวจสอบกฎหมาย
พิเศษ เช่น พระราชบัญญัติศาลทหาร ได้โดยไม่ถูกจำกัดด้วยสถานะของกฎหมาย
3. หลักการใช้รัฐธรรมนูญกับศาลพิเศษ ยืนยันว่าศาลทหารมิใช่ข้อยกเว้นจากบทบัญญัติของ
รัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิในกระบวนการพิจารณาคดีอันเป็นธรรม

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 24/2546 สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางรัฐธรรมนูญในเรื่องสิทธิของผู้ต้องหาใน
กระบวนการพิจารณาคดี โดยเฉพาะในระบบศาลพิเศษอย่างศาลทหาร ซึ่งแม้มีกระบวนการเฉพาะของตน แต่ก็
ต้องไม่ละเมิดหลักการพื้นฐานแห่งความยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

เรื่องที่ 3. “การเลือกปฏิบัติจากเชื้อชาติของบิดา และหลักความเสมอภาคทางกฎหมาย : คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 45/2546”

บทนำ

หลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ได้รับการนำมาใช้กับกฎหมายหลายฉบับที่บัญญัติคุณสมบัติเฉพาะบุคคลไว้แตกต่างกัน คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 45/2546 เป็นกรณีสำคัญที่สะท้อนถึงการยกเลิกข้อจำกัดทางเชื้อชาติในกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล และยืนยันหลักการว่าบุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด ย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการสมัครรับเลือกตั้ง ไม่ว่าจะบิดาเป็นคนต่างด้าวหรือไม่

ประเด็นปัญหา

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล พ.ศ. 2482 มาตรา 20 (1) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2538 ที่กำหนดให้ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าวต้องมีคุณสมบัติเพิ่มเติมตามกฎหมายเลือกตั้ง ส.ส. เป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

คำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดินมีที่มาจากหนังสือร้องเรียนของปลัดกระทรวงมหาดไทยที่ระบุว่า การบังคับใช้บทบัญญัติดังกล่าวก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้มีสัญชาติไทยแต่มีบิดาเป็นคนต่างด้าว ทั้งนี้ ข้อความดังกล่าวเป็นภาระที่ไม่ปรากฏในกฎหมายปัจจุบันและขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ตุลาการเสียงข้างมาก (มติ 12 ต่อ 3) เห็นว่า มาตรา 20(1) ในส่วนที่บัญญัติให้ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าวต้องมีคุณสมบัติเพิ่มเติม ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 เพราะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อันเป็นผลจากการอิง “เชื้อชาติของบิดา” ซึ่งไม่ใช่เหตุแห่งความแตกต่างที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ส่วนในวรรคต้นที่บัญญัติว่า “ต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด” ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ จึงยังคงใช้บังคับต่อไป

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ยกระดับการตีความหลักเสมอภาค คำวินิจฉัยยืนยันหลักความเสมอภาคระหว่างบุคคลที่มีสถานะเป็น “ผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด” โดยไม่ให้ฐานะของบิดา
2. ลบล้างอคติทางเชื้อชาติในกฎหมายเลือกตั้ง ยุติการบังคับใช้มาตราที่มีที่มาจากแนวคิดจำกัดสิทธิผู้มีเชื้อสายต่างด้าว ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน
3. เป็นแบบอย่างการถ่วงรอกกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น กรณีนี้แสดงให้เห็นถึงกลไกการตรวจสอบกฎหมายท้องถิ่นที่อาจละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยไม่เจตนา

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 45/2546 ยืนยันหลักสิทธิความเสมอภาคในสังคมประชาธิปไตย โดยชี้ว่าการนำเชื้อชาติของบิดามาเป็นเกณฑ์จำกัดสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ขัดต่อหลักการในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน และแสดงถึงทิศทางของศาลรัฐธรรมนูญที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญมากกว่าบรรทัดฐานทางกฎหมายที่ล้าสมัย

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษะพัฒน์

เรื่องที่ 4. “การค้าขายแป้งข้าวหมักกับเสรีภาพทางอาชีพ
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 25/2547”

บทนำ

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 25/2547 เป็นอีกหนึ่งกรณีศึกษาเด่นของการปะทะกันระหว่างกฎหมายเดิมกับรัฐธรรมนูญใหม่ โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นคดีนี้มีจุดเริ่มจากข้อพิพาทระหว่างห้างหุ้นส่วนที่ได้รับใบอนุญาตผลิตและจำหน่ายแป้งข้าวหมักกับกรมสรรพสามิต และนำไปสู่คำถามสำคัญว่ากฎหมายว่าด้วยสุราที่รวมแป้งข้าวหมักไว้ในนิยามของ “เชื้อสุรา” นั้น ขัดต่อสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้หรือไม่

ประเด็นปัญหา

พระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2493 มาตรา 24 และมาตรา 26 ที่ห้ามมิให้ผู้ใดทำหรือขาย “เชื้อสุรา” เว้นแต่ได้รับอนุญาต ซึ่งตามนิยามครอบคลุมถึง “แป้งข้าวหมัก” ด้วยนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 50 หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ฟ้องคดีอ้างว่าตนดำเนินกิจการค้าขายแป้งข้าวหมักซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่กลับถูกควบคุมอย่างเข้มงวดและจำกัดพื้นที่จำหน่ายโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายสุรา ทำให้ขัดต่อสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพและหลักการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 50

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก (มติ 8 ต่อ 6) วินิจฉัยว่า มาตรา 24 และมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2493 เฉพาะในส่วนที่หมายความรวมถึง “แป้งข้าวหมัก” เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 เพราะเป็นการจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพเกินความจำเป็น และไม่ได้อยู่ในกรณียกเว้นที่รัฐธรรมนูญวางไว้

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ทบทวนการใช้กฎหมายเก่ากับสิทธิใหม่ แสดงถึงแนวโน้มของศาลรัฐธรรมนูญในการวางบทบาทเป็นกลไกคุ้มครองสิทธิในภาวะที่กฎหมายเก่ายังไม่มี การปรับปรุงให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญใหม่
2. แยกความหมายระหว่าง "แป้งข้าวหมัก" กับ "เชื้อสุรา" การวินิจฉัยได้พิจารณาองค์ประกอบเชิงวิทยาศาสตร์และประโยชน์เชิงสังคมของแป้งข้าวหมัก เพื่อจำแนกจากวัตถุประสงค์ของกฎหมายควบคุมสุรา
3. หลักความจำเป็นและสัดส่วน (necessity and proportionality) ศาลชี้ว่าการจำกัดสิทธิต้องกระทำโดยไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิ และไม่เกินกว่าจำเป็นต่อวัตถุประสงค์แห่งกฎหมาย

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 25/2547 เป็นตัวอย่างสำคัญของการตีความรัฐธรรมนูญเพื่อปกป้องเสรีภาพในการประกอบอาชีพและการดำรงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยชี้ให้เห็นว่ากฎหมายซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพต้องอยู่ภายใต้การถ่วงดุลตามรัฐธรรมนูญ และแม้จะเป็นกฎหมายเก่าก็อาจถูกวินิจฉัยว่าใช้บังคับมิได้หากขัดต่อหลักการดังกล่าว

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 5. “การจำกัดเวลาเปิดร้านอาหารกับหลักเสรีภาพทางอาชีพ
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2552”**

บทนำ

การออกประกาศโดยคณะปฏิวัติในช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมืองมีเป้าหมายเพื่อควบคุมความสงบเรียบร้อย อย่างไรก็ตาม เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง การคงไว้ซึ่งบทบัญญัติเช่นนั้นอาจกลายเป็นอุปสรรคต่อการใช้สิทธิในสังคมประชาธิปไตย คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2552 วินิจฉัยบทบัญญัติของประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 45 และฉบับที่ 252 ที่จำกัดเวลาเปิดร้านอาหารว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพในการประกอบอาชีพเกินความจำเป็น

ประเด็นปัญหา

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 45 ข้อ 3 แก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ 252 ข้อ 1 ซึ่งห้ามขายหรือบริโภคอาหารและเครื่องดื่มในช่วงเวลา 01.00–05.00 น. โดยไม่ได้รับอนุญาต ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 29 และมาตรา 43 หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ถูกร้อง (เจ้าของร้านข้าวต้ม) อ้างว่าถูกดำเนินคดีจากการเปิดร้านในช่วงเวลาห้ามขายตามประกาศคณะปฏิวัติ ทั้งที่ร้านมิได้จำหน่ายสุราและจดทะเบียนพาณิชย์อย่างถูกต้อง ผู้ร้องโต้แย้งว่าประกาศดังกล่าวล้ำสมัยและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาชนในปัจจุบันที่มีการดำเนินชีวิตทั้งกลางวันและกลางคืน

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ตุลาการเสียงข้างมากวินิจฉัยว่า การจำกัดเวลาการขายอาหารหรือเครื่องดื่มตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 45 และ 252 ขัดต่อเสรีภาพในการประกอบอาชีพตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 และเกินความจำเป็น ไม่ได้สอดคล้องกับเหตุยกเว้นที่กำหนดในมาตรา 43 วรรคสอง (มติ 7 เสียง) ประกอบกับละเมิดหลักความจำเป็นและกระทบสาระสำคัญหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 29 วรรคหนึ่ง อีกด้วย (มติ 8 ต่อ 1)

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ยืนยันหลักเสรีภาพในสังคมประชาธิปไตย การประกอบอาชีพของประชาชนต้องไม่ถูกจำกัดเกินจำเป็นด้วยกฎหมายที่ล้ำสมัย
2. เปลี่ยนผ่านจากอำนาจพิเศษสู่รัฐธรรมนูญนิยม ศาลชี้ว่าประกาศที่ออกในยุคคณะปฏิวัติต้องถูกตรวจสอบภายใต้กรอบสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ
3. ส่งเสริมกลไกตรวจสอบกฎหมายเก่าที่ยังมีผลบังคับใช้ คดีนี้เป็นแบบอย่างที่สะท้อนว่าแม้ประกาศเก่าแต่หากขัดต่อรัฐธรรมนูญก็ต้องถือเป็นโมฆะ

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 12/2552 เป็นหมุดหมายสำคัญที่ศาลรัฐธรรมนูญยืนหยัดต่อหลักเสรีภาพในการประกอบอาชีพและความสมดุลของมาตรการควบคุมโดยรัฐ ถือเป็นประกายประกายที่ใช้หลักสิทธิรัฐธรรมนูญกับกฎหมายที่สืบเนื่องจากอำนาจพิเศษ และเน้นย้ำว่าการจำกัดสิทธิต้องผ่านการตรวจสอบอย่างเคร่งครัด

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษะพัฒน์

เรื่องที่ 6. “สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายว่าด้วยขายตรง
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555”

บทนำ

หลัก “ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิด” คือหลักการพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555 ได้หยิบยกประเด็นนี้ขึ้นพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติกฎหมายที่ให้กรรมการบริษัทต้องรับโทษทางอาญาแทนนิติบุคคล เว้นแต่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้

ประเด็นปัญหา

พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 ที่กำหนดให้กรรมการผู้จัดการหรือผู้จัดการของนิติบุคคลต้องรับโทษทางอาญาพร้อมกับนิติบุคคล เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ความผิด ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง (หลักสันนิษฐานความบริสุทธิ์) หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ถูกร้องซึ่งเป็นกรรมการบริษัทถูกดำเนินคดีจากกิจกรรมขายตรงที่ถือว่าละเมิดกฎหมาย แม้จำเลย อ้างว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำผิดของนิติบุคคล แต่บทบัญญัติของกฎหมายกลับวางภาระให้จำเลยต้อง พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ศาลฎีกาจึงส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 211

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลเสียงข้างมาก (มติ 5 ต่อ 4) เห็นว่า มาตรา 54 เป็นบทบัญญัติที่สันนิษฐานว่าบุคคลมีความผิดจากสถานะ (position-based liability) โดยไม่ต้องพิสูจน์การกระทำหรือเจตนาของบุคคลนั้น เป็นการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังจำเลยโดยไม่จำเป็น ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง ซึ่งรับรองหลักการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ในคดีอาญา ศาลจึงวินิจฉัยว่า บทบัญญัติดังกล่าวในส่วนที่สันนิษฐานให้ บุคคลรับโทษร่วมกับนิติบุคคลโดยไม่ปรากฏพฤติการณ์ของตน ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และใช้บังคับไม่ได้ตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 6

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. **ตอกย้ำหลักสันนิษฐานความบริสุทธิ์ (Presumption of Innocence)** ศาลเน้นย้ำว่าการลงโทษอาญาจะต้องตั้งอยู่บนฐานของการพิสูจน์ข้อเท็จจริง ไม่ใช่บนฐานของสถานะหรือตำแหน่ง
2. **จำกัดการใช้โทษอาญาในนิติกรรมองค์กร** กฎหมายที่กำหนดความรับผิดของกรรมการโดยอัตโนมัติ ถูกจำกัดภายใต้หลักรัฐธรรมนูญ
3. **เชื่อมโยงมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ** ศาลอ้างอิงหลักการจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 12/2555 เป็นหมุดหมายสำคัญในการป้องกันการนำบทบัญญัติทางอาญาที่ขัดต่อหลักนิติธรรมมาใช้บังคับกับบุคคลโดยไม่มี การพิสูจน์ข้อเท็จจริง ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้บทบาทอย่างเข้มแข็งในการ ควบคุมความสมดุลระหว่างการคุ้มครองผู้บริโภคกับการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการยุติธรรม

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

เรื่องที่ 7. “ความพิการกับสิทธิในการเข้าสู่ตำแหน่งตุลาการ : คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 15/2555”

บทนำ

ในยุคที่หลักสิทธิมนุษยชนสากลได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญไทย การกำหนดคุณสมบัติหรือข้อจำกัดใด ๆ ต่อบุคคลผู้มีความพิการโดยไม่สมเหตุสมผล ถือเป็นประเด็นที่อ่อนไหวและต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบด้าน คำวินิจฉัยที่ 15/2555 ของศาลรัฐธรรมนูญ คือกรณีตัวอย่างสำคัญที่ตอกย้ำว่าการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความพิการ ย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ประเด็นปัญหา

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (10) ที่กำหนดลักษณะต้องห้ามว่า “มีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ” ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 วรรคสาม หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ตรวจการแผ่นดินได้รับเรื่องร้องเรียนจากผู้สมัครสอบบรรจุตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาที่ถูกตัดสิทธิสมัครสอบเนื่องจากถูกวินิจฉัยว่ามีสภาพร่างกายและจิตใจไม่เหมาะสม ผู้ร้องเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อผู้พิการ จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลโดยเสียงข้างมาก (มติ 6 ต่อ 3) เห็นว่า ถ้อยคำ “**มีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ**” เป็นบทบัญญัติที่กว้างขวางและเปิดช่องให้ใช้ดุลพินิจอย่างไม่จำกัด อาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อผู้มีความพิการ **อันขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 วรรคสาม** และพันธกรณีตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการของสหประชาชาติ ซึ่งประเทศไทยให้สัตยาบันแล้ว บทบัญญัตินี้จึงเป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และไม่สามารถใช้บังคับได้

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ยืนยันสิทธิคนพิการในการมีส่วนร่วมในระบอบราชการ ศาลยืนยันว่าความพิการไม่ใช่เหตุแห่งการตัดสิทธิจากการเป็นผู้พิพากษา หากไม่แสดงถึงความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่อย่างแท้จริง
2. ยกระดับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนในกฎหมายไทย การตีความรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับอนุสัญญาระหว่างประเทศ เป็นแนวทางใหม่ของศาลรัฐธรรมนูญไทย
3. ส่งเสริมความชัดเจนของกฎหมายที่จำกัดสิทธิ บทบัญญัติที่คลุมเครือ ต้องถูกตีความโดยคำนึงถึงความชอบธรรมและความจำเป็นตามหลักสัดส่วน (proportionality)

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 15/2555 คือหลักหมุดสำคัญของการคุ้มครองสิทธิเสมอภาคของบุคคลผู้พิการในประเทศไทย ศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนวทางว่า การจำกัดสิทธิต้องชัดเจน ไม่เลือกปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนากฎหมายและนโยบายที่มีผลกระทบต่อคนพิการต่อไป

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษยะพัฒน์

เรื่องที่ 8. “ความเสมอภาคทางภาษีกับสิทธิเสรีภาพของหญิงมีสามี : คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 17/2555”

บทนำ

บทบัญญัติในประมวลรัษฎากรที่กำหนดให้ภริยาที่มีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (2) ถึง (8) ต้องถือเป็นเงินได้ของสามี และให้สามีมีหน้าที่ยื่นและเสียภาษีเพียงผู้เดียว เป็นประเด็นสำคัญที่อาจขัดต่อหลักความเสมอภาคทางกฎหมายและสิทธิในเสรีภาพการประกอบอาชีพตามรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยที่ 17/2555 ของศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาประเด็นนี้อย่างลึกซึ้ง และถือเป็นกรณีตัวอย่างที่สำคัญเกี่ยวกับการตีความกฎหมายภาษีให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและหลักสิทธิมนุษยชน

ประเด็นปัญหา

- การที่ภริยาที่มีรายได้จากการประกอบวิชาชีพอิสระหรือรายได้ตามมาตรา 40 (2)-(8) แล้วต้องถูกรวมเป็นรายได้ของสามีโดยปริยาย ขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 30 หรือไม่
- บทบัญญัติเกี่ยวกับภาษีนี้นับเป็นการจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพตามมาตรา 43 และสิทธิเสรีภาพตามมาตรา 29 โดยไม่จำเป็นหรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ตรวจการแผ่นดิน ยื่นคำร้องโดยได้รับเรื่องจากสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายฯ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า **การรวมรายได้ของภริยากับสามีตามกฎหมายดังกล่าวก่อให้เกิดภาวะภาษีที่สูงกว่าเมื่อเทียบกับหญิงโสดหรือหญิงมีสามีที่มีรายได้ประเภทอื่น เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และไม่สะท้อนถึงบทบาทของหญิงไทยในยุคปัจจุบันที่มีความสามารถและเป็นผู้ประกอบอาชีพโดยอิสระ**

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลโดยเสียงข้างมาก (มติ 7 ต่อ 2) วินิจฉัยว่า **ประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ตรี และมาตรา 57 เบญจ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 เรื่องความเสมอภาค และการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม** ศาลเห็นว่าการรวมรายได้ของภริยาเข้าเป็นของสามี และให้ภริยารับผิดชอบภาษีในกรณีที่สามีค้างชำระ แม้ไม่ได้มีส่วนรู้เห็น เป็นการไม่ยุติธรรม การจำกัดให้เฉพาะภริยาที่มีรายได้ตามมาตรา 40 (1) เท่านั้นที่สามารถแยกยื่นรายการเสียภาษีได้ ถือเป็นเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมและขัดหลักสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

- เป็นบรรทัดฐานสำคัญในการตรวจสอบกฎหมายที่แฝงการเลือกปฏิบัติโดยอ้อม
- แสดงให้เห็นถึงการตีความรัฐธรรมนูญเพื่อคุ้มครองสิทธิสตรีอย่างเท่าเทียม
- ตอกย้ำว่ากฎหมายต้องสะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศแบบดั้งเดิม
- ส่งผลให้กรมสรรพากรต้องทบทวนระบบจัดเก็บภาษีเพื่อความเป็นธรรมและเสมอภาคในทางปฏิบัติ

บทสรุป

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 17/2555 เป็นหลักชัยในการสร้างความเสมอภาคทางภาษีระหว่างหญิงมีสามีกับบุคคลอื่น โดยชี้ให้เห็นว่า แม้บทบัญญัติทางภาษีมักจะมีเจตนารมณ์เพื่อประโยชน์ของรัฐ แต่ต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพหรือเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทั้งยังสะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและความเสมอภาคทางเพศในสังคมไทยยุคใหม่

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 9. “สิทธิในกระบวนการยุติธรรมระหว่างประเทศกับกฎหมายความร่วมมือทางอาญา
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2556”**

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ การดำเนินคดีอาญามีได้จำกัดอยู่เพียงในขอบเขตภายในประเทศ แต่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน อย่างไรก็ตาม การที่กลไกดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของจำเลย โดยเฉพาะเมื่อต้องยอมรับพยานหลักฐานที่ได้จากต่างประเทศ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2556 จึงเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญในการถ่วงดุลระหว่างประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลย

ประเด็นปัญหา

มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ซึ่งบัญญัติให้พยานหลักฐานและเอกสารที่ได้ตามพระราชบัญญัตินี้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ตามกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง มาตรา 29 และมาตรา 40 (2) (3) (4) และ (7) หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

จำเลยในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับความผิดร้ายแรงร้องคัดค้านการนำพยานโจทก์ซึ่งอยู่ต่างประเทศเข้าสืบโดยอาศัย พ.ร.บ. ความร่วมมือฯ โดยเห็นว่าขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม เช่น การไม่สามารถถามค้านพยานโดยตรง ไม่เข้าใจภาษาที่ใช้ และไม่ได้รับฟังพยานโดยตรง การบังคับให้ยอมรับพยานหลักฐานดังกล่าวถือเป็นการจำกัดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมโดยไม่สมเหตุสมผล

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก (5 ต่อ 4) วินิจฉัยว่า มาตรา 41 ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง มาตรา 29 และมาตรา 40 (2) (3) (4) และ (7) เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่บังคับให้ศาลและจำเลยต้องยอมรับพยานหลักฐานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน ตรวจสอบ หรือตรวจเอกสารประกอบอย่างเพียงพอ อีกทั้งไม่สอดคล้องกับหลักการในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14.3

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ยืนยันหลัก “สิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ” บทบัญญัติที่บังคับให้จำเลยต้องยอมรับพยานหลักฐานจากต่างประเทศโดยไม่มีสิทธิซักค้าน ขัดต่อหลักความเป็นธรรม
2. ตรวจสอบความชอบธรรมของกฎหมายความร่วมมือระหว่างประเทศ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายระหว่างประเทศต้องถูกตรวจสอบภายใต้กรอบสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญไทย
3. ตอกย้ำอำนาจควบคุมของศาลรัฐธรรมนูญต่อกระบวนการยุติธรรมอาญา แม้เป็นเรื่องของการอำนวยความสะดวกระหว่างประเทศ ศาลยังยืนยันหลักการตรวจสอบว่าต้องไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 4/2556 สะท้อนแนวคิดที่ความร่วมมือระหว่างประเทศในคดีอาญาต้องไม่กลายเป็นช่องทางในการลดทอนสิทธิของผู้ต้องหา ศาลรัฐธรรมนูญได้แสดงบทบาทอย่างแข็งขันในการตีความกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม และหลักสิทธิมนุษยชนที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญและพันธกรณีระหว่างประเทศ

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 10. “สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2556”**

บทนำ

หลักสันนิษฐานความบริสุทธิ์เป็นเสาหลักของกระบวนการยุติธรรมในสังคมประชาธิปไตย แต่ในบางกรณี กฎหมายได้บัญญัติให้บุคคลต้องรับผิดอาญาโดยอาศัยสถานะ เช่น การเป็นกรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคล คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2556 จึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงขอบเขตการใช้อำนาจของรัฐต่อเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการอาญา

ประเด็นปัญหา

มาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งกำหนดให้กรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคล ถือเป็นผู้ร่วมกระทำผิดทางอาญากับนิติบุคคล เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าไม่มีส่วนรู้เห็น ขัดต่อหลักการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญจากกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจออกหมายเรียกกรรมการทุกคนของบริษัทอเรียฯ พรอพเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน) ให้เป็นผู้ต้องหาในคดีละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ โดยอาศัยมาตรา 74 ซึ่งสันนิษฐานว่ากรรมการเป็นผู้ร่วมกระทำผิด ศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องไว้พิจารณาว่ามาตราดังกล่าวละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนหรือไม่

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ตุลาการเสียงข้างมาก (มติ 6 ต่อ 3) เห็นว่า มาตรา 74 เป็นการสันนิษฐานความผิดโดยอาศัยสถานะของบุคคล (เช่น เป็นกรรมการ) โดยไม่ต้องพิสูจน์เจตนา หรือพฤติการณ์การกระทำความผิดของแต่ละบุคคล และผลกัการะให้จำเลยต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ตนเอง เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติหลัก “presumption of innocence” อย่างชัดเจน จึงวินิจฉัยว่ามาตราดังกล่าวขัดรัฐธรรมนูญ และใช้บังคับไม่ได้

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

ตอกย้ำหลักนิติธรรมในคดีอาญา โจทก์ต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย มิใช่อาศัยสถานะเพื่อสันนิษฐานความผิด ป้องกันการใช้อำนาจรัฐเกินขอบเขต การให้บุคคลตกเป็นจำเลยเพียงเพราะสถานะหน้าที่ โดยไม่คำนึงถึงพฤติการณ์ เป็นการคุกคามสิทธิเสรีภาพเกินสมควร ปรับมาตรฐานกฎหมายธุรกิจให้สอดคล้องสิทธิมนุษยชน การบังคับใช้กฎหมายอาญาในกิจการของนิติบุคคล ต้องไม่ละเมิดสิทธิปัจเจกบุคคลที่บริหารงานโดยสุจริต

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 5/2556 เป็นคำวินิจฉัยสำคัญที่ยืนยันว่า ความยุติธรรมในระบบกฎหมายไทยต้องตั้งอยู่บนฐานของการพิสูจน์ความผิด มิใช่สันนิษฐานล่วงหน้าโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่หรือสถานะ คำวินิจฉัยนี้มีผลสะท้อนต่อแนวโน้มนโยบายทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการนิติบุคคล และยกระดับการตีความกฎหมายให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษยะพัฒน์

เรื่องที่ 11. “**สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายการประกอบกิจการ
โทรคมนาคม : คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2556**”

บทนำ

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2556 เป็นอีกหนึ่งกรณีสำคัญในแนววินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่
เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะในกรณีที่บทบัญญัติกฎหมาย
กำหนดความรับผิดของกรรมการบริษัทโดยการสันนิษฐานความผิดไว้ล่วงหน้า ซึ่งศาลได้วางหลักการไว้อย่าง
ชัดเจนว่า เป็นการขัดต่อหลักนิติธรรมและสิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ตามรัฐธรรมนูญ

ประเด็นปัญหา

มาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 ซึ่งสันนิษฐานให้
กรรมการบริษัทต้องร่วมรับโทษทางอาญาในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิด เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าไม่รู้เห็น
หรือไม่ยินยอม ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง (หลัก presumption of innocence) หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ในคดีอาญาระหว่างบริษัททีทีแอนด์ที จำกัด (มหาชน) กับจำเลยรวม 11 คน โดยจำเลยที่ 3 ถึง 11
ยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดสระบุรีเพื่อให้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า มาตรา 78 ของ พ.ร.บ.
โทรคมนาคม ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยโต้แย้งว่าเป็นการสันนิษฐานความผิดโดยไม่มีการพิสูจน์เจตนา หรือ
พฤติการณ์ของกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของนิติบุคคล

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ตุลาการเสียงข้างมาก (มติ 5 ต่อ 3) เห็นว่า มาตรา 78 เป็นบทบัญญัติที่สันนิษฐานว่ากรรมการหรือ
ผู้จัดการมีความผิดร่วมกับนิติบุคคลโดยไม่ต้องพิสูจน์เจตนา ถือเป็นผลกระทบการพิสูจน์ไปยังจำเลย เป็น
การละเมิดหลัก “presumption of innocence” อันเป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายอาญา และเป็นการขัดต่อ
รัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง จึงวินิจฉัยให้มาตรานี้ “ใช้บังคับไม่ได้” ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 6

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ตอกย้ำหลักการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) ศาลชี้ชัดว่า ภาระการ
พิสูจน์ต้องตกอยู่กับโจทก์ และการสันนิษฐานความผิดโดยพิจารณาจากสถานะ (กรรมการ) โดยไม่มี
พฤติการณ์เฉพาะเจาะจง ถือว่าขัดต่อหลักการพื้นฐานนี้
2. จำกัดขอบเขตของกฎหมายที่ใช้การลงโทษทางอาญาโดยอัตโนมัติคำวินิจฉัยนี้ชี้ให้เห็นว่ากฎหมายที่ให้
อำนาจลงโทษผู้บริหารบริษัทโดยอัตโนมัติโดยไม่มีการสอบสวนพฤติการณ์อย่างแท้จริงเป็นการละเมิด
สิทธิในกระบวนการยุติธรรม
3. เป็นแนววินิจฉัยที่ต่อเนื่องจากคำวินิจฉัยที่ 5/2556 และ 12/2555 ยืนยันหลักมาตรฐานการรับผิด
ทางอาญาของกรรมการบริษัท ที่ไม่สามารถสันนิษฐานความผิดโดยไม่พิจารณาเจตนาได้

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 10/2556 ขยายขอบเขตการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาโดยเฉพาะในคดีที่
เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการของนิติบุคคล เป็นการสร้างแนววินิจฉัยที่ยืนยันว่าแม้จะเป็นกฎหมายพิเศษ
ด้านเศรษฐกิจ ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรมและสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษยะพัฒน์

**เรื่องที่ 12. “สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 11/2556”**

บทนำ

กฎหมายหลายฉบับในประเทศไทยยังมีบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดอาญาโดยอิงกับสถานะของบุคคล เช่น การเป็นกรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคล โดยไม่ต้องพิสูจน์พฤติกรรมหรือเจตนาเป็นการเฉพาะ คำวินิจฉัยที่ 11/2556 ของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นอีกหนึ่งคำวินิจฉัยสำคัญที่ยืนยันหลัก “สันนิษฐานความบริสุทธิ์” และจำกัดการใช้บทบัญญัติเช่นนี้ในกฎหมาย

ประเด็นปัญหา

มาตรา 28/4 แห่งพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ซึ่งกำหนดให้กรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้รับผิดชอบของนิติบุคคล ต้องรับโทษอาญาพร้อมกับนิติบุคคล เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิด ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

จำเลยเป็นกรรมการของบริษัทที่ดำเนินกิจการสถานบริการ และถูกกล่าวหาว่าปล่อยปละละเลยให้มีการนำอาวุธเข้าไปในสถานบริการระหว่างเวลาที่เปิดทำการ โดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 28/4 ที่สันนิษฐานให้กรรมการมีความผิดร่วมกับนิติบุคคล ซึ่งศาลอุทธรณ์ภาค 5 เห็นว่ามาตราดังกล่าวมีลักษณะเดียวกับมาตรา 54 แห่ง พ.ร.บ.ขายตรงฯ ที่เคยถูกวินิจฉัยว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ตุลาการเสียงข้างมาก (มติ 4 ต่อ 3) วินิจฉัยว่า **มาตรา 28/4 ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง และมาตรา 3 วรรคสอง เพราะเป็นการสันนิษฐานความผิดโดยไม่อิงพฤติกรรมหรือเจตนาของบุคคล แต่ใช้อำนาจของรัฐดำเนินคดีโดยอาศัยเพียงสถานะว่าเป็นกรรมการหรือผู้มีหน้าที่ในบริษัท โดยไม่ต้องมีพยานหลักฐานที่แสดงว่าบุคคลนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยตรง จึงถือเป็นการละเมิดหลักนิติธรรมและหลักการสันนิษฐานความบริสุทธิ์**

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ตอกย้ำหลัก Presumption of Innocence การลงโทษต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพิสูจน์ข้อเท็จจริง มิใช่เพียงสถานะหรือบทบาทในองค์กร
2. จำกัดการใช้บทบัญญัติที่ผลกระทบบุคคลไปยังจำเลย ศาลรัฐธรรมนูญปฏิเสธกฎหมายที่โยนภาระให้จำเลยพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน
3. เสริมสร้างมาตรฐานสิทธิมนุษยชนในกฎหมายอาญา เชื่อมโยงกับมาตรา 11 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ 14.2 ของ ICCPR

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 11/2556 เป็นหลักหมุดสำคัญในการยกระดับหลักการ “ความรับผิดเฉพาะตัว” ในกฎหมายอาญาไทย โดยศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้บทบาทในการตรวจสอบกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิในกระบวนการยุติธรรมอย่างเคร่งครัด และชี้ให้เห็นว่าการสันนิษฐานความผิดจากสถานะเป็นกรรมการบริษัทไม่อาจยอมรับได้ในระบอบนิติธรรม

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 13. “สิทธิในทรัพย์สินกับอำนาจรัฐเรื่องการวางท่อน้ำโดยไม่จ่ายค่าทดแทน
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 13/2556”**

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองสิทธิในทรัพย์สินว่าเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชน การจำกัดหรือรอนสิทธินี้ต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและไม่เกินความจำเป็น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 13/2556 จึงเป็นหมุดหมายสำคัญที่แสดงให้เห็นว่ากฎหมายที่ให้อำนาจรัฐวางท่อน้ำที่ดินของเอกชนโดยไม่จ่ายค่าทดแทน อาจขัดต่อหลักนิติธรรมและละเมิดสิทธิในทรัพย์สิน

ประเด็นปัญหา

มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522 ซึ่งให้อำนาจการประปาส่วนภูมิภาควางท่อน้ำในที่ดินเอกชนที่มีไซ้ที่อยู่อาศัย โดยไม่ต้องจ่ายค่าทดแทน หากท่อน้ำมีขนาดไม่เกิน 80 เซนติเมตร ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 41 (สิทธิในทรัพย์สิน) หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ฟ้องคดีเป็นเจ้าของที่ดินที่การประปาส่วนภูมิภาคได้วางท่อน้ำรูก้ำโดยไม่ชดใช้ค่าทดแทน โดยอ้างอำนาจตามมาตรา 30 ซึ่งไม่กำหนดภาระค่าทดแทนหากท่อน้ำมีขนาดไม่ถึง 80 ซม. ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าการกระทำดังกล่าวกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญ และขัดต่อหลักนิติธรรม จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมาก (มติ 6 ต่อ 2) วินิจฉัยว่า มาตรา 30 ของ พ.ร.บ. การประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522 เฉพาะในส่วนที่ไม่กำหนดให้ต้องจ่ายค่าทดแทนในกรณีการวางท่อน้ำที่มีขนาดเล็กกว่า 80 ซม. เป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินเกินความจำเป็น ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 41 (สิทธิในทรัพย์สิน) มาตรา 29 (การจำกัดสิทธิต้องไม่กระทบสาระสำคัญ) และมาตรา 3 วรรคสอง (หลักนิติธรรม) จึงวินิจฉัยให้บทบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 6

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ตอกย้ำหลักการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน การใช้ประโยชน์จากที่ดินของเอกชนโดยรัฐต้องมีการชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรม ไม่ว่าจะขนาดของการรูก้ำจะเล็กหรือใหญ่
2. ยืนยันหลักนิติธรรมและความสมเหตุสมผลของการจำกัดสิทธิ การไม่จ่ายค่าทดแทนโดยอ้างเหตุผลด้านขนาดท่อน้ำ เป็นการกำหนดภาระโดยไม่สัมพันธ์กับความเสียหายที่เจ้าของที่ดินได้รับ
3. ขยายขอบเขตการตีความสิทธิในทรัพย์สินในมิติ “การใช้สอย” ไม่ใช่เพียง “การครอบครอง” ศาลมองว่าการที่เจ้าของที่ดินไม่สามารถปลูกสร้างหรือใช้ประโยชน์เหนือ-ใต้ดินบริเวณที่มีการเดินท่อก็ถือเป็นการจำกัดสิทธิอย่างแท้จริง

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 13/2556 เป็นตัวอย่างสำคัญของการตีความกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบริการสาธารณะให้สอดคล้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ศาลรัฐธรรมนูญได้เน้นว่าการใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์ของรัฐต้องไม่ละเมิดสิทธิของเอกชนเกินสมควร และรัฐต้องรับผิดชอบในการชดเชยอย่างเหมาะสม

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษะพัฒน์

เรื่องที่ 14.-15. “สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายว่าด้วยพยาน
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19-20/2556”

บทนำ

แนวโน้มของกฎหมายหลายฉบับในประเทศไทย โดยเฉพาะกฎหมายเศรษฐกิจ มีลักษณะใช้บทบัญญัติที่สันนิษฐานความผิดทางอาญาโดยอิงกับสถานะ เช่น การเป็นกรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคล โดยไม่ต้องพิสูจน์พฤติการณ์เฉพาะตัวของบุคคลนั้น คำวินิจฉัยที่ 19-20/2556 เป็นอีกหนึ่งแนววินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญยืนยันความสำคัญของหลัก “presumption of innocence” และหลักความรับผิดเฉพาะบุคคลในกฎหมายอาญา

ประเด็นปัญหา

มาตรา 72/5 แห่งพระราชบัญญัติพยาน พ.ศ. 2518 ซึ่งกำหนดให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ หรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลต้องร่วมรับผิดทางอาญา หากนิติบุคคลกระทำความผิด เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าไม่มีส่วนรู้เห็น ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

คดีมีสองคำร้องจากศาลจังหวัดสระแก้วและศาลจังหวัดมีนบุรีในคดีอาญาเกี่ยวกับการขายหรือผลิตปุ๋ยปลอม โดยโจทก์อ้างบทบัญญัติมาตรา 72/5 ที่สันนิษฐานว่าผู้บริหารนิติบุคคลต้องรับโทษร่วมกับนิติบุคคล จำเลยทั้งสองคดีโต้แย้งว่าบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการละเมิดหลักนิติธรรมและหลักสันนิษฐานความบริสุทธิ์ เพราะไม่ได้กำหนดให้โจทก์ต้องพิสูจน์พฤติการณ์ของจำเลยแต่ละคน

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

เสียงข้างมาก (5 ต่อ 4) เห็นว่า มาตรา 72/5 ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง เนื่องจากเป็นการสันนิษฐานความผิดโดยอาศัยเพียงสถานะของบุคคล ไม่ใช่ข้อเท็จจริงหรือพฤติกรรม ผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังจำเลย ขัดต่อหลักความรับผิดทางอาญาที่ต้องมีเจตนาหรือการกระทำโดยตรงของบุคคลนั้น ละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนสากล เช่น ICCPR ข้อ 14.2 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

ยืนยันหลักการ “ความรับผิดเฉพาะตัว” (personal culpability) การลงโทษทางอาญาต้องอิงกับพฤติกรรมและเจตนาของบุคคล ไม่ใช่ตำแหน่งหรือความสัมพันธ์ในองค์กร ลดการใช้บทบัญญัติกฎหมายที่ “ผลักภาระการพิสูจน์” ไปยังจำเลย คำวินิจฉัยนี้สอดคล้องกับแนววินิจฉัยในคดีอื่น เช่น 12/2555, 5/2556, และ 10/2556 ซึ่งล้วนคัดค้านการสันนิษฐานความผิดจากสถานะ ยกระดับมาตรฐานกฎหมายอาญาให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล ศาลเชื่อมโยงหลักกฎหมายไทยกับ ICCPR และหลักนิติธรรมที่ได้รับการยอมรับในต่างประเทศ

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 19-20/2556 เป็นคำวินิจฉัยหลักในการตีความข้อจำกัดของกฎหมายที่กำหนดความรับผิดจากสถานะในนิติบุคคล โดยยืนหยัดหลัก “ผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิด” และแสดงจุดยืนที่ชัดเจนของศาลรัฐธรรมนูญในการปกป้องเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมอาญา

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 16. “สันนิษฐานความผิดอาญาจากสถานะของบุคคลในกฎหมายว่าด้วยอ้าว
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 3/2559”**

บทนำ

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักการพื้นฐานประการหนึ่งคือ “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” คำวินิจฉัยที่ 3/2559 ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นกรณีศึกษาสำคัญที่ทดสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 ซึ่งวางข้อสันนิษฐานว่าผู้บริหารนิติบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากการสมยอมราคาต้องมีความผิดร่วมกันโดยไม่ต้องพิสูจน์พฤติการณ์หรือเจตนา

ประเด็นปัญหา

มาตรา 9 ซึ่งวางข้อสันนิษฐานว่าผู้บริหารของนิติบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดต้องรับผิดทางอาญาร่วมกับผู้กระทำ ขัดต่อหลักนิติธรรมและสิทธิในการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 มาตรา 4 หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

จำเลยที่ 2 ในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับการสมยอมราคาได้ยื่นคำร้องต่อศาลอาญา โต้แย้งว่าบทบัญญัติดังกล่าวสันนิษฐานว่าจำเลยมีความผิดโดยอาศัยเพียงสถานะการเป็นกรรมการบริษัท โดยไม่ต้องพิสูจน์เจตนาหรือการกระทำที่เกี่ยวข้องใด ๆ และเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์มายังจำเลยโดยตรง ศาลฎีกาเห็นควรส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

(มติ 8 ต่อ 1) วินิจฉัยว่า มาตรา 9 เป็นบทบัญญัติที่สันนิษฐานความผิดของจำเลยจากตำแหน่งในนิติบุคคล ไม่ต้องพิสูจน์เจตนาหรือพฤติกรรม จึงขัดต่อหลักนิติธรรมที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ขัดต่อรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 มาตรา 4 แม้กฎหมายจะมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ แต่การผลักภาระการพิสูจน์โดยไม่มี “rational connection” ระหว่างฐานะและความผิด เป็นการละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมอย่างร้ายแรง

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ยืนยันหลัก “Presumption of Innocence” ศาลย้ำว่าความผิดทางอาญาต้องพิสูจน์ได้โดยรัฐ มิใช่สันนิษฐานล่วงหน้าอาศัยเพียงสถานะหรือหน้าที่ในองค์กร
2. จำกัดอำนาจของรัฐในการออกกฎหมาย “ลงโทษล่วงหน้า” แม้มีความจำเป็นในการควบคุมการทุจริต รัฐไม่อาจออกกฎหมายที่ลดมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาได้
3. ยกบทเรียน “รอยต่อกฎหมายอาญากับกฎหมายป้องกันทุจริต” ศาลแยกชัดเจนว่าการบังคับใช้กฎหมายต้องไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ไม่ว่าจุดประสงค์ของกฎหมายนั้นจะดีเพียงใด

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 3/2559 เป็นแนววินิจฉัยสำคัญที่สะท้อนบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการถ่วงดุลการกฎหมายที่มีผลกระทบต่อเสรีภาพในคดีอาญา และเป็นกรณีที่ต้องยกย่องว่า การต่อสู้คอร์รัปชันต้องอยู่ภายใต้กรอบสิทธิมนุษยชน มิใช่เหตุผลในการลดทอนมาตรฐานยุติธรรม

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษะพัฒน์

**เรื่องที่ 17.-18. “การใช้กฎหมายที่เป็นคุณต่อจำเลยในคดียาเสพติด
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 6-7/2561”**

บทนำ

หลักการในกระบวนการยุติธรรมอาญาโดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับโทษร้ายแรง เช่น คดียาเสพติด คือ การใช้กฎหมายที่เป็นคุณแก่จำเลยหากมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในภายหลัง คำวินิจฉัยที่ 6-7/2561 ของศาลรัฐธรรมนูญได้ตั้งคำถามกับบทเฉพาะกาลในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 ว่าการห้ามใช้กฎหมายที่เป็นคุณต่อคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วนั้น ขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญหรือไม่

ประเด็นปัญหา

มาตรา 8 แห่ง พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 ที่กำหนดว่าไม่ให้นำบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติม (เช่น มาตรา 15 วรรคสาม) ซึ่งเป็นบทที่ผ่อนปรนและเปิดโอกาสให้จำเลยพิสูจน์เจตนา มาใช้บังคับแก่คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา ก่อน พ.ร.บ. นี้มีผลใช้บังคับ ขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 26 และมาตรา 29 หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

จำเลยในคดียาเสพติดที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว ได้ยื่นคำร้องขอให้ใช้บทบัญญัติที่แก้ไขใหม่ซึ่งให้โอกาสจำเลยพิสูจน์ว่าไม่ได้มีเจตนาเพื่อจำหน่าย โดยอ้างว่ากฎหมายใหม่มีลักษณะเป็นคุณและควรใช้บังคับต่อไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด อย่างไรก็ตาม มาตรา 8 ของ พ.ร.บ. ฉบับใหม่นี้กลับตัดสิทธิจำเลยในคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาไว้แล้ว

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลโดยมติเอกฉันท์ (มติ 9 ต่อ 0) วินิจฉัยว่า มาตรา 8 วรรคหนึ่ง ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 และ 29 วรรคสอง เฉพาะในส่วนที่ไม่ให้นำบทบัญญัติที่เป็นคุณ (เช่น มาตรา 15 วรรคสามใหม่) มาใช้บังคับแก่คดีที่ยังไม่ถึงที่สุด (เช่น อยู่ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา) อย่างไรก็ดี มาตรา 8 ไม่ขัดรัฐธรรมนูญ หากใช้กับคดีที่ถึงที่สุดแล้ว เพราะต้องเคารพ “ความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา” และหลักความมั่นคงของกระบวนการพิจารณาคดี

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

ตอกย้ำหลักการ “ใช้กฎหมายที่เป็นคุณต่อจำเลย” ศาลยืนยันว่า หากคดียังไม่ถึงที่สุด จำเลยยังมีสิทธิพิสูจน์เจตนา การตัดสิทธิดังกล่าวถือว่าขัดต่อกระบวนการที่เป็นธรรม จำแนกผลกระทบของกฎหมายอย่างมีดุลยภาพศาลแยกแยะอย่างชัดเจนระหว่างคดีที่ “ยังไม่ถึงที่สุด” กับคดีที่ “ถึงที่สุดแล้ว” โดยอนุญาตให้เฉพาะคดีที่ยังอยู่ระหว่างการพิจารณาได้รับประโยชน์จากกฎหมายที่เป็นคุณ ยกเว้นมาตรฐานการตีความกฎหมายในคดียาเสพติดจากเดิมที่กฎหมายวางบท “สันนิษฐานเด็ดขาด” เมื่อมียาเกินปริมาณ กลับกลายเป็น “สันนิษฐานที่หักล้างได้” ซึ่งถือเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในระดับสูงขึ้น

บทสรุป

การใช้หลักสิทธิมนุษยชนและหลักกฎหมายอาญาสากลในการพิจารณาว่ากฎหมายที่เป็นคุณต้องสามารถนำมาใช้ในคดีที่ยังไม่ถึงที่สุด ศาลรัฐธรรมนูญได้แสดงบทบาทสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดอย่างเด็ดขาดกับหลักความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

เรื่องที่ 19. “สิทธิในร่างกายกับอำนาจรัฐกรณีการพิมพ์ลายนิ้วมือกับการบังคับในคดีอาญา
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2562”

บทนำ

สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายเป็นหนึ่งในสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ การจำกัดสิทธิดังกล่าวเพื่อวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปโดยชอบด้วยหลักนิติธรรม และต้องมีความจำเป็นอย่างแท้จริง คำวินิจฉัยที่ 2/2562 ของศาลรัฐธรรมนูญได้วางบรรทัดฐานสำคัญว่าการกำหนดโทษอาญาสำหรับการไม่พิมพ์ลายนิ้วมือเป็นการจำกัดสิทธิในร่างกายเกินสมควรแก่เหตุ

ประเด็นปัญหา

ประกาศคณะปฏิรูปการปกครอง ฉบับที่ 25 พ.ศ. 2549 ที่กำหนดให้ผู้ต้องหาต้องพิมพ์ลายนิ้วมือหากฝ่าฝืนมีโทษอาญา ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง มาตรา 26 วรรคหนึ่ง มาตรา 28 วรรคหนึ่ง และมาตรา 29 วรรคสี่ หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

จำเลยในคดีอาญา (นายรังสิมันต์ โรม) ยื่นคำโต้แย้งต่อศาลแขวงปทุมวันโดยเห็นว่าการบังคับพิมพ์ลายนิ้วมือโดยกำหนดโทษอาญานั้นขัดต่อสิทธิเสรีภาพในร่างกายและหลักไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ศาลแขวงเห็นว่าประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจึงส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมาก (มติ 8 ต่อ 1) วินิจฉัยว่า บทบัญญัติที่กำหนดให้การไม่พิมพ์ลายนิ้วมือเป็นความผิดอาญา เป็นการจำกัดสิทธิในชีวิตและร่างกายเกินกว่าความจำเป็น และขัดต่อหลักนิติธรรม อีกทั้งมีมาตรการทางกฎหมายอื่นที่บังคับใช้ได้โดยไม่ต้องกำหนดโทษอาญา เช่น มาตรา 131/1 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ให้ใช้ผลการตรวจในทางเสียแก่จำเลยได้หากไม่ยินยอมตรวจ จึงวินิจฉัยว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง มาตรา 26 วรรคหนึ่ง และมาตรา 28 วรรคหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยมาตรา 29 วรรคสี่ อีก

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ตอกย้ำหลักการ “ไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง” ศาลชี้ว่า แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะยังไม่ถูกพิพากษาว่าผิด การบังคับให้มอบพยานหลักฐานต่อรัฐ ต้องมีเหตุผลและความจำเป็นที่ชัดเจน
2. ปกป้องสิทธิในร่างกายจากการใช้อำนาจรัฐโดยไม่สมควรศาลยืนยันว่าแม้เป็นผู้ต้องหา ก็ยังมีสิทธิในร่างกายที่ต้องได้รับความเคารพ และไม่อาจกำหนดโทษอาญาอย่างไม่เหมาะสมได้
3. ส่งเสริมการใช้มาตรการที่เหมาะสมแทนโทษอาญา รัฐควรใช้มาตรการทางกฎหมายอื่นที่สมเหตุผล เช่น การสันนิษฐานข้อเสีย หากไม่ให้ความร่วมมือ แทนการกำหนดโทษจำคุก

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 2/2562 เป็นหมุดหมายสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าการปกป้องกระบวนการยุติธรรมต้องไม่ล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานโดยไม่จำเป็น ศาลรัฐธรรมนูญใช้หลักสัดส่วนและนิติธรรมในการควบคุมการใช้อำนาจของรัฐโดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการกับผู้ถูกกล่าวหา

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 20. “สิทธิในร่างกายของหญิงกับการยุติการตั้งครรภ์
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2563”**

บทนำ

ประเด็นเรื่อง “การทำแท้ง” เป็นประเด็นที่ผสมผสานระหว่างศีลธรรม ความเชื่อทางศาสนา จริยธรรม วิชาชีพ และสิทธิมนุษยชน คำวินิจฉัยที่ 4/2563 ของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีความสำคัญยิ่งในทางกฎหมายและนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะในบริบทของสิทธิในร่างกายของหญิงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 28 และความเหมาะสมของบทบัญญัติกฎหมายอาญาในยุคปัจจุบัน

ประเด็นปัญหา

1. ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 ซึ่งบัญญัติให้หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูก หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ต้องรับโทษอาญา ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 (ความเสมอภาค) และมาตรา 28 (สิทธิในชีวิตและร่างกาย) หรือไม่
2. ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 305 ซึ่งเป็นข้อยกเว้นโทษในบางกรณี ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 มาตรา 28 และมาตรา 77 หรือไม่
3. ควรมีมาตรการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการยุติการตั้งครรภ์หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ร้องเป็นแพทย์ผู้ให้บริการยุติการตั้งครรภ์ในฐานะแพทย์อาสา ตามนโยบายส่งเสริมการยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัยของกรมอนามัย แต่ถูกกล่าวหาดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 302 (ช่วยให้หญิงแท้งลูก) และผู้หญิงที่เข้ารับบริการก็ถูกดำเนินคดีตามมาตรา 301 ผู้ร้องจึงยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ขอให้ศาลวินิจฉัยว่ามาตรา 301 และ 305 ขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

- ศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมาก (มติ 5 ต่อ 4) มาตรา 301 ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 28 เพราะเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของหญิงเกินความจำเป็น ไม่เป็นไปตามหลักสัดส่วน แม้รัฐมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองชีวิตของทารกในครรภ์ แต่ต้องคำนึงถึงสิทธิของหญิงที่มีมาก่อนด้วย
- มาตรา 301 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 เพราะแม้หญิงเป็นฝ่ายเดียวที่ถูกลงโทษ แต่สาเหตุเนื่องจากลักษณะทางชีวภาพที่แตกต่างจากชาย จึงไม่ถึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม
- มาตรา 305 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 มาตรา 28 และมาตรา 77 เพราะเป็นข้อยกเว้นที่คำนึงถึงปัญหาสุขภาพทางกายและจิตของหญิง รวมถึงกรณีตั้งครรภ์จากการกระทำความผิด และเป็นไปตามแนวนโยบายที่มุ่งคุ้มครองศีลธรรมและความสงบเรียบร้อย

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

ยกระดับสิทธิของหญิงในประเด็น “สิทธิในเนื้อตัวร่างกาย” ศาลวางหลักว่าการห้ามทำแท้งแบบไม่มีข้อยกเว้นตามช่วงเวลา ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน กระตุ้นการปฏิรูปกฎหมายทำแท้งที่ใช้มานานกว่า 60 ปี ศาลเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับปรุงมาตรา 301 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับ

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ความก้าวหน้าทางการแพทย์และสังคม นำสู่การตรากฎหมายใหม่ (พ.ร.บ. แก้ไขประมวลกฎหมายอาญา
(ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564) ภายหลังคำวินิจฉัยดังกล่าว รัฐสภาและรัฐสภาได้ผลักดันให้การยุติการตั้งครุ
ในช่วงไม่เกิน 12 สัปดาห์ไม่เป็นความผิด

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 4/2563 เป็นหลักหมุดสำคัญที่เปลี่ยนผ่านนโยบาย “ห้ามทำแท้งเด็ดขาด” ไปสู่การ
คุ้มครองสิทธิในร่างกายและเสรีภาพในการตัดสินใจของหญิงไทย เป็นการยืนยันว่ารัฐต้องใช้กฎหมายเท่าที่
จำเป็น เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และยึดหลักความสมดุลระหว่างสิทธิของหญิงกับสิทธิของทารกในครรภ์

หมายเหตุ

ด้วยศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 4/2563 ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2563 วินิจฉัยว่า
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 28 และให้มีผลเมื่อครบ
กำหนด 360 วัน คือ ประมาณภายในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2564 ดังนั้น หากรัฐสภาไม่มีการแก้ไข
ประมวลกฎหมายอาญาให้แล้วเสร็จ และมีผลภายในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2564 ก็ย่อมมีผลทำให้
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 เป็นอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 วรรคหนึ่ง

แต่อย่างไรก็ตาม ก็ได้มีการแก้ไขกฎหมายและประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 6
กุมภาพันธ์ 2564¹ มีผลบังคับใช้แล้วในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2564 รายละเอียดตามภาพข้างล่าง

¹ http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2564/A/010/T_0001.PDF (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

เรื่องที่ 21. “การไม่จำแนกประเภทความผิด และไม่กำหนดระยะเวลาการจำกัดสิทธิ
กับสิทธิสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน**กรณีกฎหมายเลือกตั้ง** : คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 13/2563”

บทนำ

ในระบอบประชาธิปไตย การจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งต้องมีความชัดเจน จำแนกตามฐานความผิด และกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมกับพฤติการณ์ มิฉะนั้นจะขัดต่อหลักความได้สัดส่วนและละเมิดสิทธิเสรีภาพ ของประชาชน คำวินิจฉัยที่ 13/2563 เป็นคำวินิจฉัยสำคัญที่ศาลรัฐธรรมนูญยืนหยัดหลักสิทธิมนุษยชนด้วย การวินิจฉัยให้บทบัญญัติที่ตัดสิทธิสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน “ตลอดชีวิต” เนื่องจากเคยกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมาย เลือกตั้ง เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26

ประเด็นปัญหา

มาตรา 12 (11) แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งบัญญัติห้ามบุคคลที่เคย ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งสมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยไม่แบ่งแยก ฐานความผิดหรือกำหนดระยะเวลา ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

กรณีผู้ฟ้องคดีในศาลปกครอง เห็นว่าตนถูกตัดสิทธิจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านย้อนหลัง เนื่องจากเคย ต้องโทษเรื่องการไม่ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายเมื่อครั้งสมัครรับเลือกตั้งท้องถิ่น ศาลปกครองนครราชสีมาจึงส่ง เรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามมาตรา 212

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมาก (มติ 6 ต่อ 2) วินิจฉัยว่า มาตรา 12 (11) ที่กำหนดลักษณะ ต้องห้ามสำหรับผู้สมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน หากเคยกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้ง โดยไม่จำแนกฐาน ความผิดหรือระยะเวลา ถือเป็น การ “จำกัดสิทธิเกินสมควรแก่เหตุ” ขัดต่อหลักความได้สัดส่วนและหลัก นิติธรรมในรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง แม้การคัดกรองคุณสมบัติผู้ดำรงตำแหน่งจะเป็นเรื่องจำเป็น แต่ต้องมี “ระดับความผิด” และ “กรอบเวลา” ที่เหมาะสม

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. วางหลักการตีความลักษณะต้องห้ามให้ชัดเจนและสมดุลศาลเน้นว่าต้องจำแนก “ฐานความผิด” และ “ความร้ายแรง” มิใช่ตัดสิทธิโดยไม่แยกแยะ
2. ยืนยันหลักการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมศาลตีความรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 อย่างเคร่งครัด โดยเน้น “ความจำเป็น” และ “เหตุผล” ของการจำกัดสิทธิ
3. กระตุ้นการปฏิรูปกฎหมายล้ำสมัยในยุคประชาธิปไตยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ฯ ที่ตรา ตั้งตั้งแต่ปี 2457 ต้องปรับให้สอดคล้องกับสิทธิของพลเมืองในรัฐธรรมนูญปัจจุบัน

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 13/2563 เป็นคำวินิจฉัยสำคัญที่สะท้อนการยึดหลักสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ โดย ศาลรัฐธรรมนูญแสดงบทบาทในการควบคุมการจำกัดสิทธิที่ไม่จำแนกฐานความผิดและไม่มีกำหนดระยะเวลา อย่างชัดเจน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปเกณฑ์คุณสมบัติบุคคลในการดำรงตำแหน่งในท้องถิ่นให้เป็นธรรม มากขึ้น

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 22. “อำนาจกรรมการในรัฐธรรมนูญใหม่เรื่องอำนาจออกคำสั่งเรียก
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 17/2563”**

บทนำ

อำนาจของคณะกรรมการในสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบ
ฝ่ายบริหาร อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ปรับเปลี่ยนถ้อยคำจาก “คำสั่ง
เรียก” เป็น “อำนาจเรียก” จึงเกิดข้อสงสัยว่ากฎหมายเดิมที่กำหนดให้กรรมการมีอำนาจออกคำสั่งเรียก
พร้อมบทลงโทษทางอาญานั้นยังชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ คำวินิจฉัยที่ 17/2563 จึงถือเป็นหลักหมุดที่
ชัดเจนในการตีความและกำหนดขอบเขตอำนาจกรรมการในรัฐธรรมนูญปัจจุบัน

ประเด็นปัญหา

พระราชบัญญัติคำสั่งเรียกของคณะกรรมการของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา พ.ศ. 2554 มาตรา
5 มาตรา 8 และมาตรา 13 ซึ่งให้อำนาจกรรมการ “ออกคำสั่งเรียก” พร้อมโทษทางอาญาหากฝ่าฝืน ขัดต่อ
รัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 129 หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องตามคำร้องของนายไพฑูริย์ นิติตะวัน โดยชี้ว่ากฎหมายปี 2554 ออกตาม
รัฐธรรมนูญปี 2550 ซึ่งให้อำนาจกรรมการ “ออกคำสั่งเรียก” และมีผลบังคับในทางกฎหมาย ต่อมา
รัฐธรรมนูญปี 2560 มาตรา 129 ได้เปลี่ยนหลักการโดยใช้คำว่า “อำนาจเรียก” และกำหนดให้รัฐมนตรีมีหน้าที่สั่ง
การให้เจ้าหน้าที่ในสังกัดมาให้ข้อมูล โดยไม่มีบทบัญญัติให้ออก “คำสั่งเรียก” ที่มีผลบังคับทางอาญาอีกต่อไป

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเอกฉันท์ (มติ 8 ต่อ 0) มีคำวินิจฉัยว่า มาตรา 5 มาตรา 8 และมาตรา 13
ของ พ.ร.บ. คำสั่งเรียกฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 129 เหตุผลหลักคือ การใช้คำว่า “อำนาจ
เรียก” แทน “คำสั่งเรียก” ในรัฐธรรมนูญใหม่แสดงถึงการลดระดับอำนาจของกรรมการ การกำหนด
โทษทางอาญาแก่ผู้ไม่ปฏิบัติตามจึงเกินสมควรแก่เหตุ ไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน และกระทบต่อ
สิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

จำกัดขอบเขตของ “อำนาจกรรมการ” ให้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ศาลยืนยันว่า การใช้คำว่า
“อำนาจเรียก” หมายถึงเพียงการขอความร่วมมือ มิใช่การออกคำสั่งที่มีผลทางกฎหมาย ยกเลิกโทษอาญาที่
ไม่มีพื้นฐานในรัฐธรรมนูญการกำหนดโทษจำคุกสำหรับผู้ไม่ให้ความร่วมมือกับกรรมการถือเป็นการเกินกว่า
เหตุ และไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม ยืนยันบทบาทตรวจสอบของกรรมการต้องอยู่ในกรอบสมดุของ
อำนาจรัฐการสืบหาข้อเท็จจริงเป็นอำนาจสำคัญ แต่ไม่อาจเทียบเท่าอำนาจสอบสวนในคดีอาญาได้

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 17/2563 สะท้อนความพยายามของศาลรัฐธรรมนูญในการวางขอบเขตอำนาจของ
ฝ่ายนิติบัญญัติอย่างมีสมดุลกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน และย้ำว่าการตรวจสอบต้องกระทำโดยไม่ละเมิด
สิทธิที่ได้รับการคุ้มครองในรัฐธรรมนูญใหม่ เป็นคำวินิจฉัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการทุก
คณะในรัฐสภา

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษยะพัฒน์

เรื่องที่ 23. “ความผิดฐานไม่มารายงานตัวกับบทบัญญัติที่ขัดหลักนิติธรรม
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 30/2563”

บทนำ

ช่วงหลังการรัฐประหารปี 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ออกประกาศเรียกบุคคลมา
รายงานตัว และกำหนดให้การไม่มารายงานตัวเป็นความผิดอาญา บทบัญญัติเหล่านี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าขัดต่อ
หลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชน คำวินิจฉัยที่ 30/2563 ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นหมุดหมายสำคัญในการ
ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของประกาศดังกล่าว โดยเฉพาะในประเด็น "การกำหนดโทษย้อนหลัง"
และ "การจำกัดสิทธิในร่างกายโดยเกินสมควรแก่เหตุ"

ประเด็นปัญหา

ประกาศ คสช. ฉบับที่ 29/2557 และฉบับที่ 41/2557 ซึ่งให้อำนาจเรียกบุคคลมารายงานตัวและ
กำหนดโทษอาญาแก่ผู้ที่ไม่ไปขึ้น ชัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 (การจำกัดสิทธิต้องไม่เกินสมควรแก่เหตุ) และ
มาตรา 29 วรรคหนึ่ง (ห้ามกำหนดโทษย้อนหลัง) หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

จำเลยในคดีอาญา (นายวรเจตน์ ภาคีรัตน์) โต้แย้งว่า การถูกดำเนินคดีอาญาฐานไม่มารายงานตัวตาม
คำสั่ง คสช. ขัดต่อหลักนิติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื่องจาก

- การเรียกตัวเกิดก่อนที่ประกาศ คสช. ฉบับที่ 29/2557 จะประกาศใช้
- ไม่มีการแจ้งเหตุในการเรียกตัว
- การกำหนดโทษอาญาเกิดขึ้นภายหลังจากการกระทำศาลแขวงดุสิตจึงส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญ
วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 212

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเอกฉันท์ (มติ 9 ต่อ 0) วินิจฉัยว่า

1. ประกาศ คสช. ฉบับที่ 29/2557 และ 41/2557 เฉพาะในส่วนโทษทางอาญา ขัดต่อรัฐธรรมนูญ
มาตรา 26
 - เป็นการกำหนดโทษอาญา “โดยไม่แจ้งเหตุแห่งคำสั่งเรียก”
 - ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำ
 - ไม่จำเป็นในสถานการณ์ปัจจุบัน
2. ประกาศ คสช. ฉบับที่ 29/2557 ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง
 - เนื่องจากการกำหนดโทษอาญาย้อนหลัง
 - คำสั่งให้มารายงานตัวเกิดขึ้นก่อนประกาศมีผลบังคับ
 - ฝ่าฝืนหลัก “ไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย”

ศาลจึงวินิจฉัยว่า บทบัญญัติที่กล่าวมาขัดรัฐธรรมนูญ และใช้บังคับมิได้ตามมาตรา 5 ของรัฐธรรมนูญ

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ตอกย้ำหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” (nullum crimen, nulla poena sine lege) เป็นการยืนยันว่ารัฐจะกำหนดโทษอาญาอย่างย้อนหลังกระทำมิได้ แม้ในภาวะพิเศษ
2. ชี้แจงจำกัดการใช้อำนาจรัฐหลังการรัฐประหารแม้บทเฉพาะกาล มาตรา 279 รับรองประกาศ คสช. แต่ไม่สามารถขัดหลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐานได้
3. ส่งผลทางนโยบายและคติความย้อนหลังจำนวนมากโดยเฉพาะกลุ่มนักวิชาการ นักกิจกรรม หรือบุคคลทั่วไปที่เคยถูกดำเนินคดีจากการไม่ไปรายงานตัว

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 30/2563 เป็นกรณีตัวอย่างสำคัญของการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการใช้อำนาจพิเศษในช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมือง ศาลรัฐธรรมนูญได้ยืนยันว่าการใช้กฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม ความจำเป็น และความได้สัดส่วน ทั้งยังยืนยันหลักห้ามกำหนดโทษย้อนหลังซึ่งเป็นหลักพื้นฐานในรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยทั่วโลก

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 24. “การเวนคืนโดยไม่รับค่าทดแทนกับหลักสิทธิในทรัพย์สิน
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2564”**

บทนำ

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยรัฐเป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินที่รัฐธรรมนูญไทยให้การคุ้มครองโดยตรง
บทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้มีสิทธิในเงินค่าทดแทนต้องมาขึ้นขอรับภายใน 10 ปี มิฉะนั้นเงินจะตกเป็นของแผ่นดิน
จึงต้องถูกตรวจสอบว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ คำวินิจฉัยที่ 2/2564 เป็นกรณีสำคัญที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า
การกำหนดระยะเวลาเช่นนั้นอาจละเมิดหลักความได้สัดส่วนและสิทธิขั้นพื้นฐานในทรัพย์สิน

ประเด็นปัญหา

มาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 ซึ่งกำหนดว่า หากผู้มีสิทธิ
ไม่ได้มาขึ้นขอรับเงินค่าทดแทนภายใน 10 ปีนับจากวันที่มีการวางเงิน จะทำให้เงินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน
ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ฟ้องคดีทั้งสามเป็นผู้จัดการมรดกของเจ้าของที่ดินที่ถูกเวนคืนตั้งแต่ พ.ศ. 2539 โดยมีการวางเงิน
ค่าทดแทนในปี 2543 แต่เนื่องจากมีปัญหาเรื่องสิทธิในที่ดิน และการออกโฉนดล่าช้า จึงยังไม่สามารถรับเงินได้ทัน
ภายในสิบปี การประปานครหลวงแจ้งว่าเงินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา 34 ผู้ฟ้องจึงโต้แย้งว่าเป็นการ
จำกัดสิทธิที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 และขอให้ศาลปกครองกลางส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมาก (มติ 6 ต่อ 3) วินิจฉัยว่า **มาตรา 34 ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา
26 วรรคหนึ่ง** เพราะเป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินโดยไม่ได้รับสัดส่วน มิได้คำนึงถึงข้อจำกัดหรืออุปสรรคของ
**ผู้มีสิทธิ เช่น กรณีที่มีเหตุขัดข้องเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์และการตกเป็นของแผ่นดินโดยไม่มีการจ่ายค่าทดแทน
ที่เป็นธรรม ถือเป็นกรณีการละเมิดสิทธิของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์** และมาตรา 34 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ
มาตรา 26 วรรคสองเนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่ได้เลือกปฏิบัติเฉพาะกรณีใดกรณีหนึ่ง

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

ยืนยันหลักสิทธิในทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 37 ศาลถือว่าสิทธิในค่าทดแทนจากการเวนคืนเป็น
“สิทธิในทรัพย์สิน” ซึ่งรัฐต้องคุ้มครอง ไม่ใช่เพียงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ตอกย้ำหลักความได้สัดส่วนในการจำกัด
สิทธิ (Proportionality) การกำหนดเวลาต้องเหมาะสม ไม่กระทบสิทธิเกินจำเป็น และต้องมีความยืดหยุ่นตาม
บริบทของแต่ละกรณี ส่งผลต่อนโยบายการบริหารเงินค่าทดแทนทั่วประเทศอาจต้องมีการปรับระบบให้เจ้าของ
ที่ดินสามารถขอรับเงินได้แม้เลยเวลา หากมีเหตุสมควร เช่น พิสูจน์สิทธิช้า หรือมีปัญหาทางกฎหมาย

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 2/2564 สะท้อนจุดยืนที่ชัดเจนของศาลรัฐธรรมนูญในการปกป้องสิทธิในทรัพย์สินและ
คุ้มครองบุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากกระบวนการเวนคืนที่ไม่เป็นธรรม ถือเป็นหลักหมุดในการปฏิรูป
กระบวนการจ่ายเงินค่าทดแทนและการออกแบบกฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ในอนาคต

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

หมายเหตุ

ในปัจจุบัน พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2562 มาตรา 48 ก็ยังคง
หลักการดังกล่าวอยู่ ตลอดจนยังพบในกฎหมายอื่นด้วย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 มาตรา 34	พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2562 มาตรา 48
มาตรา 34 การร้องขอรับเงินที่วางไว้ตาม มาตรา 31 ให้ร้องขอรับภายในสิบปีนับแต่วันที่ <u>มีการวางเงิน ถ้าไม่ร้องขอภายในกำหนดเวลาเช่น ว่านั้น ให้เงินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน</u>	มาตรา 48 เงินค่าทดแทนที่วางไว้ ถ้าผู้มี <u>สิทธิไม่ไปขอรับเงินภายในสิบปีนับแต่วันที่หนังสือ แจ้งหรือวันที่ปิดประกาศ ให้ตกเป็นของแผ่นดิน</u>

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 25. “ภาษีกับการฟอกเงินเกี่ยวกับมาตรา 37 ตรี แห่งประมวลรัษฎากร
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 8/2564”**

บทนำ

การนำความผิดภาษีมาใช้เป็นฐานความผิดมูลฐานตามกฎหมายฟอกเงินเป็นแนวนโยบายที่ได้รับการ
ผลักดันโดยองค์การระหว่างประเทศ เช่น FATF และ APG แต่ในบริบทของกฎหมายไทย บทบัญญัติที่ให้
เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจยึดอายัด หรือสั่งริบทรัพย์จากการกระทำผิดภาษี โดยไม่ผ่านกระบวนการพิสูจน์เจตนา
อย่างเคร่งครัด จึงถูกตั้งคำถามถึงความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยที่ 8/2564 ได้ตอบคำถามนี้อย่างชัดเจน

ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติใน ประมวลรัษฎากร มาตรา 37 ตรี ที่กำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับภาษีเป็นความผิดมูลฐาน
ตามกฎหมายฟอกเงิน โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินมาตรการทางแพ่งต่อทรัพย์สิน เช่น การยึด อายัด หรือ
ร้องขอต่อศาลให้ตกเป็นของแผ่นดิน โดยอาศัย “หลักฐานอันควรเชื่อ” โดยไม่ต้องพิสูจน์เจตนา ขัดต่อ
รัฐธรรมนูญ มาตรา 26 และ 37 หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

คำร้องมีต้นเหตุจากการที่สำนักงาน ป.ป.ง. และอัยการขอให้ศาลแพ่งมีคำสั่งให้ทรัพย์สินจำนวนมากตก
เป็นของแผ่นดิน จากการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาว่าหลีกเลี่ยงภาษี โดยอาศัยมาตรา 37 ตรี ที่ระบุว่าความผิด
ภาษีตามมาตรา 37 มาตรา 37 ทวิ และมาตรา 90/4 เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ด้านมูลค่าความเสียหายและพฤติกรรม
ของผู้เสียภาษี ให้ถือเป็นความผิดมูลฐานในทางฟอกเงิน ผู้คัดค้านโต้แย้งว่าการใช้อำนาจดังกล่าวละเมิดสิทธิใน
ทรัพย์สินและสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลโดยเสียงข้างมาก (มติ 5 ต่อ 4) มาตรา 37 ตรี ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 และมาตรา 37 เป็นการเพิ่ม
ภาระและจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ขัดต่อหลักความได้สัดส่วนและหลักนิติธรรม กระทบต่อ
สิทธิในทรัพย์สินที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ และมาตรา 37 ตรี ไม่ขัดต่อมาตรา 27 และมาตรา 29 ศาลเห็นว่าการพิจารณา
ทรัพย์สินในทางแพ่งไม่ถือเป็นโทษทางอาญา ให้สิทธิแก่เจ้าของทรัพย์สินในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ในกระบวนการศาลแพ่งแล้ว

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

ยืนยันสิทธิในทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 37 ศาลถือว่าทรัพย์สินที่ถูกยึดหรือริบต้องมีการ
พิจารณาโดยคำนึงถึงเจตนาและความยุติธรรม มิใช่อาศัยเพียง “หลักฐานอันควรเชื่อ” ควบคุมการใช้อำนาจ
ของเจ้าหน้าที่รัฐในคดีภาษีที่เกี่ยวกับฟอกเงินเจ้าหน้าที่ต้องไม่ใช้อำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามกฎหมายฟอก
เงิน โดยไม่ผ่านกลไกการพิสูจน์ที่รัดกุมตามหลักกฎหมายภาษี วางหลักการเกี่ยวกับความผิดมูลฐานใน
กฎหมายฟอกเงินศาลเห็นว่าหากรัฐต้องการให้ความผิดภาษีเป็นความผิดมูลฐาน ควรบัญญัติไว้ใน พ.ร.บ.
ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน มาตรา 3 โดยตรง ไม่ใช่ผ่านกฎหมายภาษีอากรที่มีใช้กฎหมายหลัก

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 8/2564 เป็นตัวอย่างสำคัญของการตีความบทบัญญัติกฎหมายภายในที่สอดคล้องกับ
หลักสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมระดับสากล แม้รัฐจะมีพันธกรณีระหว่างประเทศ แต่การจำกัดสิทธิ
เสรีภาพต้องผ่านการออกแบบกฎหมายที่ชัดเจน โปร่งใส และสมดุลระหว่างอำนาจรัฐกับสิทธิประชาชน

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษยะพัฒน์

หมายเหตุ

มีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า ยังมีกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการ
ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและไปบัญญัติในกฎหมายอื่น ๆ อีกอย่างน้อย 7 กรณี² อันได้แก่

1) ความผิดเกี่ยวกับการกระทำการเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือ
ผู้สมัครอื่นในห้วงวันการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครหรือการชักชวนให้ไปลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเป็น
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
(มาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.
2561 หมายเหตุ เดิมเป็นความผิดมูลฐานตามมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550)

2) ความผิดเกี่ยวกับการกระทำการเพื่อจูงใจให้ผู้อื่นสมัครเข้ารับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา
หรือถอนการสมัครหรือกระทำการใด ๆ อันไม่ชอบด้วยกฎหมายให้ผู้นั้นหมดสิทธิที่จะเลือกหรือได้รับเลือก
หรือเพื่อจูงใจให้ผู้สมัครหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนหรือไม่ลงคะแนนให้แก่ผู้ใดตามกฎหมายประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา 77 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 หมายเหตุ เดิมเป็นความผิดมูลฐานเดียวกับตามมาตรา 53
แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิก
วุฒิสภา พ.ศ. 2550)

3) ความผิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (มาตรา 22
แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556)

4) ความผิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย (มาตรา 25
แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยาย
อาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559)

5) ความผิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางการเงินแก่การแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง
(มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและ
การแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559)

6) ความผิดเกี่ยวกับการบังคับใช้แรงงานหรือบริการที่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตราย
สาหัสหรือถึงแก่ความตายตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (มาตรา 14
แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ซึ่งเพิ่มโดยพระราชกำหนดแก้ไข
เพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2562)

7) ความผิดเกี่ยวกับการกระทำการเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือ
ผู้สมัครอื่น ในห้วงวันการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครหรือการชักชวนให้ไปลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิก
สภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา
65 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562)

² [file:///D:/Users/Downloads/\(update\)28YpredicateYoffences2-6-64_320.pdf](file:///D:/Users/Downloads/(update)28YpredicateYoffences2-6-64_320.pdf)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

เรื่องที่ 26.-27. “การไม่จำแนกประเภทความผิด และไม่กำหนดระยะเวลาการจำกัดสิทธิ
กับสิทธิสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน**กรณีกฎหมายยาเสพติด** : คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 7-8/2565”

บทนำ

การกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครเป็น “ผู้ใหญ่บ้าน” นับเป็นการจำกัดสิทธิของพลเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรมและไม่เกินสมควรแก่เหตุ คำวินิจฉัยที่ 7-8/2565 พิจารณาว่าการห้ามบุคคลที่เคยกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติด “ทุกกรณี” สมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นการจำกัดสิทธิที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 หรือไม่

ประเด็นปัญหา

มาตรา 12 (11) แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ที่ห้ามบุคคลผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดในความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดทุกกรณีสมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยไม่จำแนกประเภทหรือความหนักเบาของความผิด และไม่มีกำหนดระยะเวลาจำกัดสิทธิ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ฟ้องทั้งสองรายถูกปลดจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากเคยถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อน แม้โทษจำคุกจะรอลงอาญา หรือพ้นโทษมานานเกินสิบปี ผู้ฟ้องอ้างว่ากฎหมายที่ใช้ไม่มีความชัดเจน แยกไม่ออกระหว่างความผิดร้ายแรงกับความผิดเล็กน้อย และไม่มีเงื่อนไขเวลาจำกัดสิทธิ จึงกระทบสิทธิในลักษณะที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลโดยมติเอกฉันท์ (มติ 8 ต่อ 0) วินิจฉัยว่า **มาตรา 12 (11) ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 เพราะเป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิสมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านโดยไม่จำแนกประเภทของความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่แยกระหว่างการเสพกับการค้ายาเสพติด และไม่กำหนดระยะเวลาการจำกัดสิทธิ จึงเป็นการจำกัดสิทธิเกินสมควรแก่เหตุ ไม่ได้สัดส่วน ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน และขัดหลักนิติธรรม** ให้ผลผูกพันภายหลัง 365 วัน เพื่อให้มีเวลาปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยให้บทบัญญัติดังกล่าวมีผลเป็นโมฆะเมื่อครบหนึ่งปีหลังจากคำวินิจฉัย

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

ตอกย้ำหลักความได้สัดส่วนในการจำกัดสิทธิการห้ามตลอดชีวิตโดยไม่แยกประเภทความผิดเป็นการจำกัดสิทธิเกินกว่าเหตุ และไม่เปิดโอกาสให้บุคคลฟื้นคืนสิทธิ ผลักดันการปฏิรูปกฎหมายที่ล้ำสมัยกฎหมายที่ตราตั้งแต่ พ.ศ. 2457 จำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและพัฒนาการของสังคม ขยายแนววินิจฉัยจากคดีเลือกตั้ง (คำวินิจฉัยที่ 13/2563) ศาลใช้เหตุผลคล้ายกับกรณีลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครที่เคยกระทำความผิดเลือกตั้ง ว่าไม่ควรเหมารวมโดยไม่จำแนกความหนักเบา

บทสรุป

เป็นแนววินิจฉัยที่ก้าวหน้าในการคุ้มครองสิทธิของพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น โดยวางหลักว่ากฎหมายที่จำกัดสิทธิสมัครรับเลือกต้องไม่เหมารวมฐานความผิด และต้องมีขอบเขตเวลาที่เหมาะสม เป็นการสถาปนามาตรฐานใหม่ที่อิงตามหลักนิติธรรมและความเป็นธรรมในทางสังคม

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษะพัฒน์

**เรื่องที่ 28. “ความเสมอภาคในการศึกษาคติทุจริต
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 22/2565”**

บทนำ

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การเข้าถึงกระบวนการศาลอย่างเสมอภาคเป็นหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญไทย คำวินิจฉัยที่ 22/2565 ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นหลักหมุดสำคัญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติใน พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ที่กำหนดให้อัยการสูงสุดสามารถรับรองฎีกาของพนักงานอัยการและศาลฎีกาต้องรับฎีกานั้นโดยไม่มีดุลพินิจ ขณะที่ฝ่ายจำเลยต้องขออนุญาตศาลฎีกาโดยตรง

ประเด็นปัญหา

มาตรา 46 วรรคสี่ แห่งพ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ที่บัญญัติให้อัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองฎีกาของพนักงานอัยการว่ามีเหตุอันควรที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัย และให้ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญจนศาลฎีกาต้องรับฎีกา ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 วรรคหนึ่ง หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

จำเลยในคดีอาญาทุจริตโต้แย้งว่าตนถูกปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาค เนื่องจากการฎีกาของตนต้องผ่านการอนุญาตของศาล แต่ฝ่ายโจทก์คือพนักงานอัยการสามารถยื่นฎีกาได้โดยให้อัยการสูงสุดรับรอง และศาลฎีกาต้องรับไว้พิจารณาโดยไม่มีดุลพินิจ ศาลฎีกาเห็นว่าเป็นข้อโต้แย้งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญจึงส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามมาตรา 27

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลโดยมติเสียงข้างมาก (มติ 6 ต่อ 3) วินิจฉัยว่า มาตรา 46 วรรคสี่ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 วรรคหนึ่ง เนื่องจากการกำหนดให้โจทก์และจำเลยมี “สิทธิในการฎีกา” ไม่เท่าเทียมกัน โดยให้อัยการสูงสุดสามารถชี้ขาดได้ว่าฎีกาของตนจะเข้าสู่ศาลฎีกาโดยอัตโนมัติ ในขณะที่จำเลยต้องยื่นคำร้องและอยู่ภายใต้ดุลพินิจของศาล ศาลเห็นว่า แม้ระบบอนุญาตฎีกาจะเป็นหลักที่ใช้กับคดีทุจริต แต่การให้ศาลมีอำนาจพิจารณาว่าคดีใดควรรับไว้เป็นดุลพินิจของศาล ไม่ควรถูกจำกัดโดยบทบัญญัติที่ให้การฎีกาโดยอัตโนมัติ ศาลจึงวินิจฉัยว่าบทบัญญัตินี้ ละเมิดหลักความเสมอภาคและความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน กำหนดให้มีผลในอีก 360 วันเพื่อให้รัฐสภามีเวลาปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

สร้างหลักประกันความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมคดีทุจริตไม่ควรมีระบบสองมาตรฐานในการเข้าถึงการฎีกา ตอกย้ำหลักการแบ่งแยกอำนาจระหว่างองค์กรอัยการและตุลาการอำนาจชี้ขาดว่าคดีควรเข้าสู่ศาลฎีกาควรเป็นของตุลาการเท่านั้น ส่งผลกระทบต่อนโยบายและการออกแบบระบบกฎหมายคดีทุจริตอาจต้องมีการแก้ไขทั้งโครงสร้างกระบวนการฎีกาในคดีอาญาทุจริต และแนวทางคุ้มครองสิทธิคู่ความ

บทสรุป

เป็นหลักฐานเชิงระบบที่แสดงให้เห็นว่าแม้เจตนารมณ์ของกฎหมายจะต้องการให้การพิจารณาคดีทุจริตเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ แต่ต้องไม่ละเมิดหลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะความเสมอภาคในการเข้าถึงศาลและสิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 29. “หลักความได้สัดส่วนในการจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2566”**

บทนำ

การกำหนดลักษณะต้องห้ามมิให้บุคคลใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นหนึ่งในวิธีการกั้นกรองบุคคลก่อนเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง อย่างไรก็ตาม กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานโดยเกินสมควรแก่เหตุ คำวินิจฉัยที่ 5/2566 ได้วางบรรทัดฐานใหม่เกี่ยวกับการพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติที่กำหนดข้อห้ามจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแม้สิ้นสุดระยะเวลาการเพิกถอนแล้ว

ประเด็นปัญหา

มาตรา 50 (21) แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ที่ห้ามบุคคลผู้เคยถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากการเพิกถอน จึงไม่อาจใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

จำเลยในคดีอาญาที่ถูกดำเนินคดีตาม พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นฯ จากการสมัครรับเลือกตั้งทั้งที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งครบห้าปีแล้ว โต้แย้งว่ามาตรา 50 (21) ใช้บังคับโดยมิชอบเพราะเป็นการซ้ำซ้อนกับบทลงโทษเดิม และเป็นการจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในลักษณะที่เกินจำเป็น ศาลจังหวัดปทุมธานี จึงส่งคำโต้แย้งไปยังศาลรัฐธรรมนูญ

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลโดยมติเสียงข้างมาก (มติ 5 ต่อ 4) วินิจฉัยว่า มาตรา 50 (21) ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินความจำเป็น ไม่มีเหตุผลรองรับที่สมมูลกับหลักความได้สัดส่วน เป็นการเพิ่มภาระและกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แตกต่างจากบทบัญญัติที่ใช้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ซึ่งเมื่อพ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิแล้วสามารถสมัครได้ทันที แม้มีเจตนาเพื่อป้องกันการทุจริต แต่การกำหนดห้ามสมัครซ้ำอีก 5 ปี หลังพ้นโทษ เป็นการยืดระยะเวลาการลงโทษที่เกินควร และไม่สอดคล้องกับหลักการกฎหมายเลือกตั้งทั่วไป

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. วางมาตรฐานการตีความ “ลักษณะต้องห้าม” อย่างเคร่งครัดศาลแสดงจุดยืนว่าการจำกัดสิทธิเลือกตั้งต้องไม่เป็นการลงโทษซ้ำซ้อนและต้องอยู่ภายใต้หลักความได้สัดส่วน
2. เปรียบเทียบกับตำแหน่งอื่นในระบบการเมืองการห้ามบุคคลที่เคยถูกเพิกถอนสิทธิเข้าสมัครเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นถูกมองว่ารุนแรงกว่าการห้ามในระดับชาติโดยไม่มีเหตุผลรองรับ
3. กระตุ้นการปฏิรูปกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่นคำวินิจฉัยนี้จะส่งผลต่อการแก้ไขมาตรา 50 ของ พ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นฯ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 5/2566 เป็นตัวอย่างของการควบคุมการออกกฎหมายที่จำกัดสิทธิประชาชนไม่ให้เกินขอบเขตที่จำเป็น ศาลรัฐธรรมนูญใช้หลักความได้สัดส่วน (proportionality) และหลักไม่ให้เกิดโทษซ้ำ (non bis in idem) เพื่อพิทักษ์สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นอย่างสมดุล

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษยะพัฒน์

เรื่องที่ 30. “การไม่จำแนกประเภทความผิด และไม่กำหนดระยะเวลาการจำกัดสิทธิ
กับสิทธิสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน**กรณีกฎหมายป่าไม้**: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2567”

บทนำ

ตำแหน่ง “ผู้ใหญ่บ้าน” มีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะตัวแทนของรัฐและตัวแทนของประชาชนในระดับ
ท้องที่ การกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่สมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านจึงต้องไม่ละเมิด
สิทธิของประชาชนโดยเกินสมควรแก่เหตุ คำวินิจฉัยที่ 5/2567 เป็นคำวินิจฉัยล่าสุดที่วางแนวทางชัดเจนว่า
การห้ามผู้เคยต้องโทษตามกฎหมายว่าด้วย “ป่าไม้” ทุกฐานความผิดโดยไม่จำแนกความร้ายแรงและไม่กำหนด
ระยะเวลา เป็นการจำกัดสิทธิที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ประเด็นปัญหา

มาตรา 12 (11) แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งบัญญัติว่าผู้ที่เคยต้อง
คำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วย “ป่าไม้” จะไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน
ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

กรณีซึ่งถูกคำสั่งให้ออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเนื่องจากเคยต้องโทษคดีเกี่ยวกับป่าไม้ แม้ศาลจะรอ
การกำหนดโทษและผู้ฟ้องไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน ผู้ฟ้องเห็นว่า บทบัญญัติที่ใช้ห้ามตนจากการดำรง
ตำแหน่งเป็นการจำกัดสิทธิที่ไม่จำแนกฐานความผิด และไม่มีระยะเวลาที่แน่นอน ศาลปกครองเพชรบุรีจึงส่ง
เรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามมาตรา 212

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลโดยมติเอกฉันท์ (มติ 8 ต่อ 0) วินิจฉัยว่า บทบัญญัติมาตรา 12 (11) ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา
26 การห้ามบุคคลที่เคยกระทำความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ “ทุกกรณี” แม้ความผิดเล็กน้อย เช่น ไม่แจ้งตราประทับไม้
หรือไม่มีใบเบิกทาง เป็นการเหมารวมฐานความผิดโดยไม่คำนึงถึงความรุนแรง ไม่มีการกำหนด “ระยะเวลาห้าม”
จึงกลายเป็นการตัดสิทธิสมัครตลอดชีวิต ขัดต่อหลัก “ความได้สัดส่วน” และ “หลักนิติธรรม” ศาลจึงสั่งให้
บทบัญญัตินี้ไม่มีผลใช้บังคับหลังพ้น 365 วัน

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

ยกระดับมาตรฐานการจำกัดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ศาลใช้แนววินิจฉัยเดียวกับคำวินิจฉัยที่ 13/2563 และ
7-8/2565 ที่ระบุว่า การจำกัดสิทธิด้วยเหตุแห่งฐานความผิดต้องจำแนกประเภทความผิด และต้องมีกรอบเวลา ส่งผล
ต่อการปรับปรุงกฎหมายท้องถิ่นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องแก้ไขบทบัญญัติให้สอดคล้องกับหลักการที่ศาลกำหนด
ทั้งด้าน “ความหนักเบา” และ “เวลาจำกัดสิทธิ” กระทบต่อคดีผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศที่เคยถูกปลดจากตำแหน่ง
โดยเฉพาะในกรณีที่ฐานความผิดมีลักษณะไม่ร้ายแรง และอยู่ในรูปของโทษทางวินัยหรือโทษที่รอการกำหนด

บทสรุป

คำวินิจฉัยนี้สะท้อนพัฒนาการของแนวคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญไทยที่ให้ความสำคัญกับสิทธิใน
กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองในระดับท้องถิ่น โดยถือว่าการจำกัดสิทธิต้องอิงตามหลัก
ความได้สัดส่วน จำแนกฐานความผิด และมีกรอบเวลาที่แน่นอน มิใช่ตัดสิทธิไปตลอดชีวิตโดยไม่พิจารณา
เจตนาและพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิด

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 31. “ความเสมอภาคในการฎีกาคดีค้ำมนุษย์
: คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 7/2567”**

บทนำ

คำวินิจฉัยที่ 7/2567 ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นอีกหนึ่งกรณีศึกษาสำคัญที่สะท้อนความพยายามรักษาหลัก “ความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม” โดยเฉพาะในคดีพิเศษ เช่น คดีค้ำมนุษย์ ซึ่งมีแนวทางวิธีพิจารณาเฉพาะ โดยเฉพาะประเด็น “สิทธิในการฎีกา” ของฝ่ายโจทก์ (อัยการ) กับฝ่ายจำเลยซึ่งถูกกำหนดให้ไม่เท่าเทียมกันในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 45 วรรคสี่

ประเด็นปัญหา

มาตรา 45 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 ที่ให้อัยการสูงสุดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจรับรองฎีกาของพนักงานอัยการ และให้ศาลฎีกาต้องรับฎีกานั้นโดยไม่ต้องใช้ดุลพินิจขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 วรรคหนึ่งและวรรคสาม หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ศาลฎีกาเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคระหว่างคู่ความในคดีอาญา กล่าวคือ ฝ่ายจำเลยต้องยื่นคำร้องแสดงเหตุและให้ศาลฎีกาใช้ดุลพินิจว่าจะรับฎีกาหรือไม่ แต่พนักงานอัยการสามารถให้ศาลฎีการับฎีกาโดยอาศัยเพียงการรับรองจากอัยการสูงสุด ซึ่งถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และศาลรัฐธรรมนูญรับวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 27

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลโดยมติเสียงข้างมาก (มติ 5 ต่อ 4) วินิจฉัยว่า มาตรา 45 วรรคสี่ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 วรรคหนึ่งและวรรคสาม เพราะกำหนดให้ฝ่ายโจทก์มี “เส้นทางฎีกา” ที่แตกต่างจากฝ่ายจำเลย โดยไม่มีการใช้ดุลพินิจของศาล เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอันเนื่องจาก “สถานะของบุคคล” คือ อัยการในฐานะโจทก์ กับจำเลย ขัดต่อหลักความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม ให้คำวินิจฉัยมีผลภายใน 360 วันนับแต่วันวินิจฉัยเพื่อให้มีระยะเวลาในการแก้ไขกฎหมาย

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. ตอกย้ำหลัก “เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม” เป็นการยืนยันว่าไม่ว่าจะเป็นฝ่ายรัฐหรือฝ่ายเอกชน คู่ความในคดีต้องได้รับการพิจารณาตามหลักเดียวกัน
2. วางแนวทางควบคุมอำนาจอัยการในคดีพิเศษ ซึ่ให้เห็นว่าการให้อัยการสูงสุดสามารถรับรองฎีกาได้โดยไม่มีกรอบการใช้ดุลพินิจชัดเจน อาจเป็นการลิดรอนอำนาจศาล
3. กระทบต่อการพิจารณาคดีพิเศษและกฎหมายเฉพาะหลายฉบับ อาจนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายว่าด้วยคดีพิเศษ เช่น คดีทุจริต คดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ฯลฯ ให้ใช้ระบบอนุญาตที่เป็นธรรมเท่าเทียมกัน

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 7/2567 เป็นพัฒนาการสำคัญของหลักการในรัฐธรรมนูญไทยที่รับรองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม โดยเน้นหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ บทบัญญัติที่ให้ “อัยการสูงสุดรับรองฎีกาได้ฝ่ายเดียว” จึงขัดต่อหลักสิทธิขั้นพื้นฐานและจำเป็นต้องถูกปรับปรุงให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษะพัฒน์

**เรื่องที่ 32. “หลักความเสมอภาคในการบริหารงานตุลาการ
กรณีอำนาจ ก.ต. ในการลงโทษเลขาธิการศาลยุติธรรม : คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 8/2567”**

บทนำ

โครงสร้างการบริหารงานบุคคลในองค์กรศาลยุติธรรมถูกออกแบบให้มีความเป็นอิสระจากอำนาจ
ภายนอกเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ อย่างไรก็ตาม เมื่อพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ
ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 22 (1) ให้อำนาจ คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) ดำเนินการทาง
วินัยต่อเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นข้าราชการสายธุรการโดยตรง ก่อให้เกิดข้อสงสัยถึงความชอบ
ด้วยรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในแง่ของความเสมอภาค และหลักการบริหารงานตุลาการอย่างเป็นอิสระจาก
อิทธิพลของอำนาจตุลาการเอง

ประเด็นปัญหา

มาตรา 22 (1) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ซึ่งให้อำนาจ ก.ต.
ดำเนินการทางวินัยต่อเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 (การจำกัดสิทธิต้องไม่
เกินสมควรแก่เหตุ), มาตรา 27 (หลักความเสมอภาค), มาตรา 193 และมาตรา 196 (หลักความเป็นอิสระของ
ฝ่ายธุรการศาล) หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอคำร้องโดยอ้างว่า เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นข้าราชการ
สายบริหารและไม่ใช่ผู้พิพากษา ควรถูกกำกับโดยคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม (ก.ต.) มากกว่า
ก.ต. เนื่องจากอำนาจ ก.ต. ควรจำกัดเฉพาะต่อ “ข้าราชการตุลาการ” เท่านั้น และการไม่มีสิทธิฟ้อง
ศาลปกครองหรืออุทธรณ์คำสั่งของ ก.ต. เป็นการจำกัดสิทธิในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลโดยมติเสียงข้างมาก (มติ 8 ต่อ 1) วินิจฉัยว่า

1. บทบัญญัติที่ให้อำนาจ ก.ต. ดำเนินการทางวินัยแก่เลขาธิการศาล ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26
และ 27
 - เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อข้าราชการศาลยุติธรรมประเภทบริหาร
 - ไม่มีเหตุผลชอบธรรมที่ให้ข้าราชการฝ่ายธุรการ ต้องถูกดำเนินการทางวินัยโดย ก.ต. ซึ่งมี
หน้าที่ควบคุมเฉพาะฝ่ายตุลาการ
 - เป็นการเพิ่มภาระโดยไม่สมควรแก่เหตุและขัดต่อหลักนิติธรรม
2. ขัดต่อมาตรา 193 และ 196 ของรัฐธรรมนูญ
 - รัฐธรรมนูญรับรองให้ศาลมีหน่วยงานธุรการที่ “เป็นอิสระ” โดยแยกจากการควบคุมของ
ผู้พิพากษา
 - การให้ ก.ต. มีอำนาจต่อเลขาธิการศาลจึงเป็นการขยายขอบเขตอำนาจเกินกว่าที่
รัฐธรรมนูญอนุญาต

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษยะพัฒน์

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. สร้างแนวทางแบ่งแยกอำนาจระหว่าง “ฝ่ายตุลาการ” และ “ฝ่ายตุลาการ” ในองค์กรศาล คำวินิจฉัยนี้ ยืนยันว่าฝ่ายตุลาการศาลต้องมีระบบบริหารงานบุคคลแยกต่างหากจากฝ่ายพิจารณาคดี
2. ส่งเสริมความโปร่งใสและการตรวจสอบคำสั่งวินัย เลขานุการสำนักงานศาลควรมีสถานะต่อ ก.ศ. และศาลปกครองเหมือนข้าราชการศาลยุติธรรมอื่น
3. คຸ້ມครองสิทธิของเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการศาลอย่างเท่าเทียม เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติ หรือใช้กฎหมายอย่างเฉพาะเจาะจงโดยขาดความชอบธรรม

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 8/2567 เป็นหลักหมุดสำคัญที่กำหนดขอบเขตของอำนาจ ก.ต. ให้จำกัดเฉพาะต่อ ข้าราชการตุลาการ และไม่ขยายไปยังตำแหน่งฝ่ายตุลาการ แม้บุคคลนั้นจะเคยเป็นผู้พิพากษามาก่อนก็ตาม เป็นการวางแนวทางการบริหารงานบุคคลของศาลอย่างมีระบบ แยกจากอำนาจตุลาการ และเป็นไปตามหลัก เสรีภาพ ความเสมอภาค และหลักนิติธรรม

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

**เรื่องที่ 33. “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมในกฎหมายครอบครัวตามมาตรา 1523 วรรคสอง
แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ : คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 13/2567”**

บทนำ

ความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงได้รับการรับรองอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติบางประการในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังคงสะท้อน
ค่านิยมแบบชายเป็นใหญ่ที่ดำรงอยู่ในระบบกฎหมายไทยมายาวนาน คำวินิจฉัยที่ 13/2567 วินิจฉัยว่า มาตรา
1523 วรรคสอง เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างชายและหญิง อันเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ
ของกฎหมายครอบครัวไทย

ประเด็นปัญหา

มาตรา 1523 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่กำหนดสิทธิการเรียกค่าทดแทน
ของสามีและภริยาไว้ต่างกัน โดยเปิดช่องให้สามีเรียกค่าทดแทนจากผู้ล่วงเกินภริยาโดยไม่จำกัดเพศหรือ
พฤติการณ์ แต่จำกัดสิทธิของภริยาให้เรียกค่าทดแทนได้เฉพาะจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยว่าเป็นผู้
กับสามี ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

เหตุแห่งการวินิจฉัย

ผู้ตรวจการแผ่นดินยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 231 (1) โดยอ้างว่า
มาตรา 1523 วรรคสอง กำหนดสิทธิเรียกค่าทดแทนที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างสามีและภริยา ทำให้ภริยา
ต้องพิสูจน์องค์ประกอบทางพฤติเหตุสูงกว่าสามี ทั้งในเรื่องเพศของผู้ล่วงเกิน (จำกัดเฉพาะหญิง) และ
พฤติการณ์ (ต้องแสดงตนโดยเปิดเผย) อันขัดต่อหลักความเสมอภาคและหลักไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็น
ธรรม

ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลโดยมติเอกฉันท์ (มติ 9 ต่อ 0) วินิจฉัยว่า

1. **มาตรา 1523 วรรคสอง ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม**
 - บทบัญญัตินี้เป็นการเลือกปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความแตกต่างทางเพศ
 - ทำให้หญิงมีภาระการพิสูจน์ที่สูงกว่าชายอย่างไม่มีเหตุอันสมควร
 - ไม่สอดคล้องกับสภาพทางสังคมร่วมสมัยที่ยอมรับความหลากหลายทางเพศ
 - ขัดต่อหลักความเสมอภาคในทางกฎหมาย และละเมิดสิทธิของภริยาในการได้รับการคุ้มครอง
ตามกฎหมายอย่างเท่าเทียม
2. ให้คำวินิจฉัยมีผลใช้บังคับภายใน 360 วัน
 - เพื่อให้รัฐสภาและผู้มีหน้าที่ตรากฎหมายมีเวลาแก้ไขบทบัญญัติให้ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ความสำคัญของคำวินิจฉัยนี้

1. วางบรรทัดฐานด้านสิทธิสตรีในกฎหมายครอบครัวไทย ศาลขยายการตีความหลักความเสมอภาคทางเพศให้รวมถึง “ภาระการพิสูจน์” และ “ข้อกำหนดพฤติการณ์” ที่ไม่เท่าเทียม
2. รับรองความหลากหลายทางเพศในเชิงกฎหมายแพ่ง คำวินิจฉัยนี้ตระหนักถึงเพศภาวะและอัตลักษณ์ทางเพศที่ไม่จำกัดแค่ “หญิง” หรือ “ชาย” ในข้อเท็จจริงของความสัมพันธ์ฉันคู่สมรส
3. สร้างแรงขับเคลื่อนให้ปฏิรูปกฎหมายครอบครัว อาจนำไปสู่การแก้ไขมาตรา 1523 ทั้งระบบ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) ที่ประเทศไทยเป็นภาคี

บทสรุป

คำวินิจฉัยที่ 13/2567 ถือเป็นหมุดหมายที่สำคัญในการปฏิรูป “ความสัมพันธ์ในครอบครัว” ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยศาลชี้ชัดว่าความเสมอภาคในกฎหมายไม่ควรหยุดอยู่แค่ “สิทธิฟ้อง” แต่ต้องรวมถึง “สิทธิในการได้รับการปกป้องจากบุคคลภายนอก” อย่างเท่าเทียมไม่ว่าจะเป็นเพศใดหรืออยู่ในสถานะใด

หมายเหตุ

ปัจจุบันมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2567 โดยให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 120 วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป คาดว่าจะมีผลเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2568

ตารางเปรียบเทียบการแก้ไขกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับเดิม)	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567
<p>มาตรา 1523 เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากัน เพราะเหตุตามมาตรา 1516 (1) ภริยาหรือสามีมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากสามีหรือภริยาและจากผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่อง หรือผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการหย่านั้น</p> <p>สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาไปในการทำงานคู่สมรสก็ได้ และภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในการทำงานคู่สมรสก็ได้</p> <p>ถ้าสามีหรือภริยายินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำการตามมาตรา 1516 (1) หรือให้ผู้อื่นกระทำการตามวรรคสอง สามีหรือภริยานั้นจะเรียกค่าทดแทนไม่ได้</p>	<p>มาตรา 1523 เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากัน เพราะเหตุตามมาตรา 1516 (1) คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งและจากผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่อง หรือผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการหย่านั้น</p> <p>คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไปในการทำงานคู่สมรสหรือจากผู้ซึ่งแสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในการทำงานคู่สมรสก็ได้</p> <p>ถ้าคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำการตามมาตรา 1516 (1) หรือให้ผู้อื่นกระทำการตามวรรคสอง คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นจะเรียกค่าทดแทนไม่ได้</p>

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ตารางที่ 1 : บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

จำนวน 4 คำวินิจฉัย

ชื่อกฎหมาย	มาตรา/ข้อ ของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2540	คำวินิจฉัยที่ (มติ)
1) พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505	มาตรา 12 “หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี”	มาตรา 30 (หลักความ เสมอภาค)	21/2546 (มติ 13 ต่อ 2)
2) พระราชบัญญัติธรรมนูญศาล ทหาร พ.ศ. 2498	มาตรา 19 วรรคสาม “...คดีที่ศาลจังหวัดทหารไม่มีอำนาจ พิพากษา ให้ศาลจังหวัดทหารทำ ความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลมณฑล ทหารหรือศาลทหารกรุงเทพ พิพากษาแล้วแต่กรณี...”	มาตรา 236 (หลักการนั่ง พิจารณาคดี ของศาล)	24/2546 (มติ 9 ต่อ 5)
3) พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง สมาชิกสภาเทศบาล พุทธศักราช 2482	มาตรา 20 (1) แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิก สภาเทศบาล (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2538 เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “...แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดา เป็นคนต่างด้าว ต้องมีคุณสมบัติ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรอีกด้วย”	มาตรา 30 (หลักความ เสมอภาค)	45/2546 (มติ 12 ต่อ 3)
4) พระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2493	มาตรา 24 และมาตรา 26 เฉพาะความหมายของ “เชื้อสุรา” ในส่วนที่หมายความถึง “แป้งข้าว หมัก”	มาตรา 50 (เสรีภาพในการ ประกอบกิจการหรือ ประกอบอาชีพและ การแข่งขันโดยเสรี อย่างเป็นธรรม)	25/2547 (มติ 8 ต่อ 6)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษยะพัฒน์

ตารางที่ 2 : บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

จำนวน 11 คำวินิจฉัย

ชื่อกฎหมาย	มาตรา/ข้อ ของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2550	คำวินิจฉัย (มติ)
5) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 45 ลงวันที่ 17 มกราคม 2515 ข้อ 3 ซึ่งแก้ไข เพิ่มเติมโดยประกาศของคณะ ปฏิวัติ ฉบับที่ 252 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2515	ข้อ 3 “ข้อ 3 ห้ามมิให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองสถานที่ขายอาหาร หรือเครื่องดื่ม ขายอาหารหรือ เครื่องดื่ม ตั้งแต่เวลา 01.00 นาฬิกา ถึง 05.00 นาฬิกา เว้นแต่จะได้รับ ใบอนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจ สำหรับนครหลวงกรุงเทพธนบุรี หรือผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับ จังหวัดอื่น ห้ามมิให้ผู้ใดรับประทาน อาหารหรือเครื่องดื่มในสถานที่ขาย อาหารหรือเครื่องดื่มในกำหนดเวลา ห้ามขาย เว้นแต่สถานที่ขายอาหาร หรือเครื่องดื่มนั้นได้รับใบอนุญาตให้ ขายได้ตามวรรคหนึ่ง ความในวรรคสองไม่ให้ใช้ บังคับแก่เจ้าของ ผู้ครอบครอง บริวาร หรือผู้ทำงานในสถานที่นั้น หลักเกณฑ์ เงื่อนไข หรือ วิธีการเกี่ยวกับการขออนุญาต การ อนุญาต การออกใบอนุญาต การ แสดงใบอนุญาต การต่ออายุ ใบอนุญาต การขายอาหารหรือ เครื่องดื่มของผู้รับใบอนุญาต ค่าธรรมเนียมการออกและการต่อ อายุใบอนุญาต ให้เป็นไปตามที่ กำหนดในกฎกระทรวง	มาตรา 29 วรรคหนึ่ง (หลักการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพ) และมาตรา 43 (เสรีภาพในการ ประกอบกิจการหรือ ประกอบอาชีพและ การแข่งขันโดยเสรี อย่างเป็นธรรม)	12/2552 (มติ 8 ต่อ 1 ขัดหรือแย้งต่อมาตรา 29 วรรคหนึ่ง) (มติเสียงข้างมาก 7 เสียง ขัดหรือแย้ง ต่อมาตรา 43)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ชื่อกฎหมาย	มาตรา/ข้อ ของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2550	คำวินิจฉัย (มติ)
	ความในวรรคหนึ่งและ วรรคสองไม่ใช่บังคับแก่การขาย การ รับประทาน หรือการดื่มในสถาน บริการตามกฎหมายว่าด้วยสถาน บริการ” (คดีร้านข้าวต้ม)		
6) พระราชบัญญัติขายตรงและ ตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545	มาตรา 54 เฉพาะในส่วนที่ สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการ ดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับ โทษทางอาญาร่วมกับการกระทำ ความผิดของนิติบุคคลโดยไม่ปรากฏ ว่ามีการกระทำหรือเจตนาประการ ใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิด ของนิติบุคคลนั้น	มาตรา 39 วรรคสอง (หลักในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยไม่มีความผิด)	12/2555 (มติ 5 ต่อ 4)
7) พระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543	มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (10) เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “...มีกาย หรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็น ข้าราชการตุลาการ...”	มาตรา 30 วรรคสาม (หลักความเสมอภาค และการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรม)	15/2555 (มติ 6 ต่อ 3)
8) ประมวลรัษฎากร	มาตรา 57 ตี และมาตรา 57 เบญจ (การยื่นภาษีของสามีและภรรยา)	มาตรา 30 (หลักความเสมอภาค)	17/2555 (มติ 7 ต่อ 2)
9) พระราชบัญญัติความร่วมมือ ระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535	มาตรา 41 “บรรดาพยานหลักฐานและเอกสาร ที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือ ว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่ รับฟังได้ตามกฎหมาย”	มาตรา 3 วรรคสอง (หลักนิติธรรม) มาตรา 29 (หลักการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพ)	4/2556 (มติ 5 ต่อ 4)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษยะพัฒน์

ชื่อกฎหมาย	มาตรา/ข้อ ของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2550	คำวินิจฉัย (มติ)
		และมาตรา 40 (2) (3) (4) และ (7) (สิทธิในกระบวนการ ยุติธรรม)	
10) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537	มาตรา 74 เฉพาะในส่วนที่ สันนิษฐานให้กรรมการหรือผู้จัดการ ทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วม กระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น โดยไม่ ปรากฏว่ามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใด อย่างหนึ่งกับการกระทำความผิดของ นิติบุคคลนั้น มีปัญหาเกี่ยวกับ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง	มาตรา 39 วรรคสอง (หลักในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยไม่มีความผิด)	5/2556 (มติ 6 ต่อ 3)
11) พระราชบัญญัติการประกอบ กิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544	มาตรา 78 เฉพาะในส่วนที่ สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่ง รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติ บุคคลนั้น ต้องรับโทษทางอาญา ร่วมกับการกระทำความผิดของ นิติบุคคลโดยไม่ปรากฏว่ามีการ กระทำหรือเจตนาประการใดอัน เกี่ยวกับการกระทำความผิดของ นิติบุคคลนั้น ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง	มาตรา 39 วรรคสอง (หลักในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยไม่มีความผิด)	10/2556 (มติ 5 ต่อ 3)
12) พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509	มาตรา 28/4 เฉพาะในส่วนที่ สันนิษฐานให้กรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการ ดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับ โทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิด นั้น ๆ ด้วย โดยไม่ปรากฏว่ามีการ กระทำหรือเจตนาประการใดอัน	มาตรา 39 วรรคสอง (หลักในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยไม่มีความผิด)	11/2556 (มติ 4 ต่อ 3)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ชื่อกฎหมาย	มาตรา/ข้อ ของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2550	คำวินิจฉัย (มติ)
	เกี่ยวกับการกระทำความผิดของ นิติบุคคลนั้น เป็นบทบัญญัติที่ ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง ประกอบมาตรา 3 วรรคสอง	ประกอบมาตรา 3 วรรคสอง (หลักนิติธรรม)	
13) พระราชบัญญัติการประปา ส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522	มาตรา 30 เฉพาะในส่วนที่บัญญัติ ให้ตีความได้ว่าการประปาส่วน ภูมิภาคไม่ต้องจ่ายค่าทดแทนในการ ใช้ที่ดินให้กับเจ้าของหรือผู้ ครอบครองที่ดินในกรณีที่มีการวาง ท่อน้ำที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ ถึง 80 เซนติเมตร ผ่านที่ดินเพื่อ ประโยชน์ในการผลิต การส่ง การ จำหน่ายน้ำประปา ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 41	มาตรา 30 (หลักความเสมอภาค)	13/2556 (มติ 6 ต่อ 2)
14)-15) พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518	มาตรา 72/5 เฉพาะในส่วนที่ สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ หุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการ ดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับ โทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิด นั้น ๆ ด้วย โดยไม่ปรากฏว่ามีการ กระทำหรือเจตนาประการใดอัน เกี่ยวกับการกระทำความผิดของ นิติบุคคลนั้น เป็นบทบัญญัติที่ ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง	มาตรา 39 วรรคสอง (หลักในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยไม่มีความผิด)	19-20/2556 (มติ 5 ต่อ 4)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ตารางที่ 3 : บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557

ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

จำนวน 1 คำวินิจฉัย

ชื่อกฎหมาย	มาตราของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2557	คำวินิจฉัย (มติ)
16) พระราชบัญญัติว่าด้วย ความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคา ต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542	มาตรา 9 (ที่สันนิษฐานความผิดอาญาของ ผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่ปรากฏว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำหรือมี เจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการ กระทำความผิดนั้น ขัดหรือแย้งต่อ หลักนิติธรรมและขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 4)	หลักนิติธรรม และมาตรา 4 (หลักในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยไม่มีความผิด)	3/2559 (มติ 8 ต่อ 1)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ตารางที่ 4 : บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

จำนวน 17 คำวินิจฉัย

ชื่อกฎหมาย	มาตราของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2560	คำวินิจฉัย (มติ)
17)-18) พระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560	มาตรา 8 วรรคหนึ่ง เฉพาะใน ส่วนที่ห้ามมิให้นำมาตรา 15 วรรค สาม มาตรา 17 วรรคสอง และ มาตรา 26 วรรคสอง แห่ง พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 มาใช้ บังคับแก่คดีที่ยังไม่ถึงที่สุดเป็น บทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 26 และ มาตรา 29 วรรคสอง	มาตรา 26 (หลักการตรากฎหมาย ที่มีผลเป็นการจำกัด สิทธิหรือเสรีภาพของ บุคคล) และมาตรา 29 วรรคสอง (หลักในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยไม่มีความผิด)	6-7/2561 (เอกฉันท์ มติ 9 ต่อ 0)
19) ประกาศคณะปฏิรูปการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข ฉบับที่ 25 เรื่อง การดำเนินการเกี่ยวกับการ ยุติธรรมทางอาญา ลงวันที่ 29 กันยายน พุทธศักราช 2549	ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 25 เรื่อง การดำเนินการ เกี่ยวกับการยุติธรรมทางอาญา ลงวันที่ 29 กันยายน พุทธศักราช 2549 เฉพาะในส่วนที่กำหนดให้ เป็นความผิดและโทษทางอาญา ตามความในวรรคสอง อันเป็น ประเด็นแห่งคดี ที่กำหนด มาตรการลงโทษแก่ผู้ซึ่งถูก กล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา กรณีไม่พิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้า ตามคำสั่งของ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน โดยให้ผู้ ฝ่าฝืนมีความผิดฐานกระทำ	มาตรา 3 วรรคสอง (หลักนิติธรรม) มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (หลักการตรากฎหมาย ที่มีผลเป็นการจำกัด สิทธิหรือเสรีภาพของ บุคคล) และมาตรา 28 วรรคหนึ่ง (สิทธิและเสรีภาพใน ชีวิตและร่างกาย)	2/2562 (มติ 8 ต่อ 1)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ชื่อกฎหมาย	มาตราของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2560	คำวินิจฉัย (มติ)
	<u>ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม</u> <u>ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหก</u> <u>เดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท</u> <u>หรือทั้งจำทั้งปรับ</u>		
20) ประมวลกฎหมายอาญา	มาตรา 301 (หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูก หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้ง จำทั้งปรับ) หมายเหตุ โดยกำหนดค่าบังคับให้ คำวินิจฉัยของศาลในส่วนที่ขัดหรือ แย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้มีผลเมื่อพ้น 360 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำ วินิจฉัย (วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2563)	มาตรา 28 (สิทธิและเสรีภาพใน ชีวิตและร่างกาย)	4/2563 (มติ 5 ต่อ 4)
21) พระราชบัญญัติลักษณะ ปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457	มาตรา 12 (11) (เฉพาะที่บัญญัติคุณสมบัติและไม่มี ลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับ เลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องไม่เป็นผู้ เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วย การเลือกตั้ง)	มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (หลักการตรากฎหมาย ที่มีผลเป็นการจำกัด สิทธิหรือเสรีภาพของ บุคคล)	13/2563 (มติ 6 ต่อ 2)
22) พระราชบัญญัติคำสั่งเรียก ของคณะกรรมการสิทธิการของ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา พ.ศ. 2554	มาตรา 5 (อำนาจของคณะกรรมการในการ ออกคำสั่งเรียกเอกสารจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาแถลง ข้อเท็จจริงหรือแสดงความเห็นใน กิจการที่กระทำหรือในเรื่องที่ พิจารณาสอบสวนหรือศึกษาอยู่นั้น ได้)	มาตรา 129 (อำนาจในการตั้ง คณะกรรมการสิทธิการของ สภาผู้แทนราษฎรและ วุฒิสภา)	17/2563 (เอกฉันท์ มติ 8 ต่อ 0)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ชื่อกฎหมาย	มาตราของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2560	คำวินิจฉัย (มติ)
	<p>มาตรา 8 (ขั้นตอนการออกคำสั่งเรียกของ กรรมการ)</p> <p>มาตรา 13 (ที่กำหนดโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ ปฏิบัติตามคำสั่งเรียกของ คณะกรรมการ)</p> <p>(มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วย รัฐธรรมนูญ มาตรา 129)</p>	<p>และอำนาจของ กรรมการ</p> <p>(การดำเนินการเพื่อให้ ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง)</p> <p>การเรียกเอกสารหรือ บุคคลใดมาชี้แจง ในที่ประชุม คณะกรรมการ)</p>	
<p>23)</p> <p>23.1) ประกาศคณะรักษา ความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 29/2557 เรื่อง ให้บุคคลมา รายงานตัวตามคำสั่งของ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2557 และ</p> <p>23.2) ประกาศคณะรักษา ความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 41/2547 เรื่อง กำหนดให้การ ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเรียก บุคคลให้มารายงานตัวเป็น ความผิด ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2557</p>	<p>1) ประกาศคณะรักษา ความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 29/2557 เรื่อง ให้บุคคลมา รายงานตัวตามคำสั่งของ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2557 และ</p> <p>2) ประกาศคณะรักษา ความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 41/2547 เรื่อง กำหนดให้การฝ่า ฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเรียก บุคคลให้มารายงานตัวเป็นความผิด ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2557</p> <p>(ขัดเฉพาะในส่วนโทษทางอาญา)</p>	<p>มาตรา 26</p> <p>(หลักการตรากฎหมาย ที่มีผลเป็นการจำกัด สิทธิหรือเสรีภาพของ บุคคล)</p> <p>และมาตรา 29 วรรคหนึ่ง</p> <p>(หลักประกันสิทธิ และเสรีภาพขั้น พื้นฐานของบุคคล ในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา</p> <p>กรณีบุคคลไม่ต้องรับ โทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการ อันกฎหมายที่ใช้อยู่ ในเวลาที่ยกระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้</p>	<p>30/2563</p> <p>- กรณีประกาศ คณะรักษาความสงบ แห่งชาติ ทั้งสอง ฉบับขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 26</p> <p>(เอกฉันท์ มติ 9 ต่อ 0)</p> <p>- เฉพาะประกาศ คณะรักษาความสงบ แห่งชาติ ฉบับที่ 29/2557 เรื่อง ให้ บุคคลมารายงานตัว ตามคำสั่งของ คณะรักษาความสงบ แห่งชาติ ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2557</p>

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ชื่อกฎหมาย	มาตราของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2560	คำวินิจฉัย (มติ)
		และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้)	ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง ด้วย (มติ 7 ต่อ 2) (ขัดเฉพาะในส่วนโทษทางอาญา)
24) พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530	มาตรา 34 (การร้องขอรับเงินค่าทดแทนที่วางไว้ตามมาตรา 31 ให้ร้องขอรับภายในสิบปีนับแต่วันที่มีการวางเงิน ถ้าไม่ร้องขอภายในกำหนดเวลา เช่นว่านั้น ให้เงินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน)	มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (หลักการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล)	2/2564 (มติ 6 ต่อ 3)
25) ประมวลรัษฎากร	มาตรา 37 ตี (มาตรา 37 ตี บัญญัติว่า วรรคหนึ่ง “ความผิดตามมาตรา 37 มาตรา 37 ทวิ หรือมาตรา 90/4 ที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรหรือนำส่งภาษีอากร และเป็นความผิดที่เกี่ยวกับจำนวนภาษีอากรที่หลีกเลี่ยงหรือฉ้อโกงตั้งแต่สิบล้านบาทต่อปีภาษีขึ้นไป หรือจำนวนภาษีอากรที่ขอคืนโดยความเท็จโดยฉ้อโกงหรืออุบาย หรือโดยวิธีการอื่นใดทำนองเดียวกัน ตั้งแต่สองล้านบาทต่อปีภาษีขึ้นไป และผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรหรือนำส่งภาษีอากรดังกล่าวได้กระทำในลักษณะที่เป็นกระบวนกรหรือเป็นเครือข่ายโดย	มาตรา 26 (หลักการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล) มาตรา 37 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง (สิทธิในทรัพย์สิน)	8/2564 (มติ 5 ต่อ 4)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ชื่อกฎหมาย	มาตราของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2560	คำวินิจฉัย (มติ)
	<p>สร้างธุรกรรมอันเป็นเท็จหรือปกปิดเงินได้พึงประเมินหรือรายได้ เพื่อหลีกเลี่ยงหรือฉ้อโกงภาษีอากร และมีพฤติกรรมปกปิดหรือซ่อนเร้นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำ ความผิด เพื่อมิให้ติดตามทรัพย์สินนั้นได้ <u>ให้ถือว่าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เมื่ออธิบดีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาถ้อยแถลงความผิดทางภาษีอากรที่เข้าข่ายความผิดมูลฐานส่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแล้ว ให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินต่อไป”</u></p> <p>วรรคสอง “คณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง ประกอบด้วย อธิบดี รองอธิบดี และที่ปรึกษากรมสรรพากรทุกคน”)</p>		
<p>26)-27) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457</p>	<p>มาตรา 12 (11)</p> <p><u>(เฉพาะที่บัญญัติคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยยาเสพติด)</u></p> <p>หมายเหตุ กำหนดค่าบังคับให้คำวินิจฉัยมีผลเมื่อพ้น 365 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย</p>	<p>มาตรา 26</p> <p>(หลักการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล)</p>	<p>7-8/2565</p> <p>(เอกฉันท์ มติ 8 ต่อ 0)</p>

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ชื่อกฎหมาย	มาตราของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2560	คำวินิจฉัย (มติ)
	(15 มิถุนายน 2565) และสมควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 มาตรา 12 (1) ทั้งอนุมาตรา ให้มีความเหมาะสมกับประเภทของการกระทำและความหนักเบาตามสภาพแห่งข้อหา ตลอดจนสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน		
28) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559	มาตรา 46 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ยัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาของพนักงานอัยการว่ามีเหตุอันควรที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัย ให้ถือว่า เป็นปัญหาสำคัญและให้ศาลฎีกา รับฎีกา” หมายเหตุ กำหนดค่าบังคับให้คำวินิจฉัยมีผลเมื่อพ้น 360 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย (14 ธันวาคม 2565)	มาตรา 27 วรรคหนึ่ง (หลักความเสมอภาค)	22/2565 (มติ 6 ต่อ 3)
29) พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562	มาตรา 50 (21) บัญญัติว่า “มาตรา 50 บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (21) เคยถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง จนถึงวันเลือกตั้ง ...”	มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (หลักการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล)	5/2566 (มติ 5 ต่อ 4)
30) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457	มาตรา 12 (11) (เฉพาะที่บัญญัติคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับ	มาตรา 26 (หลักการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัด	5/2567 (เอกฉันท์)

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ชื่อกฎหมาย	มาตราของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2560	คำวินิจฉัย (มติ)
	<p>เลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องไม่เป็น ผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วย ป่าไม้)</p> <p>หมายเหตุ กำหนดค่าบังคับให้ คำวินิจฉัยมีผลเมื่อพ้น 365 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย (1 พฤษภาคม 2567)</p> <p>ทั้งนี้ ในส่วนนี้ ศาลรัฐธรรมนูญมี มติเป็นเสียงข้างมาก (7 ต่อ 1)</p>	สิทธิหรือเสรีภาพของ บุคคล)	มติ 8 ต่อ 0)
31) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณา คดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559	<p>มาตรา 45 วรรคสี่</p> <p>บัญญัติว่า “ในกรณีที่อัยการสูงสุด หรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการ อัยการสูงสุดได้รับมอบหมายลง ลายมือชื่อรับรองในฎีกาของ พนักงานอัยการว่ามีเหตุอันควรที่ ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัย ให้ถือว่า เป็นปัญหาสำคัญและให้ศาลฎีกา รับฎีกา”</p> <p>หมายเหตุ กำหนดค่าบังคับให้ คำวินิจฉัยมีผลเมื่อพ้น 360 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย (23 พฤษภาคม 2567)</p>	มาตรา 27 วรรคหนึ่ง และวรรคสาม (หลักความเสมอภาค)	7/2567 (มติ 5 ต่อ 4)
32) พระราชบัญญัติระเบียบ บริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543	<p>มาตรา 22 (1) เฉพาะส่วนที่ บัญญัติให้คณะกรรมการตุลาการ ศาลยุติธรรมมีอำนาจดำเนินการ ทางวินัยแก่ผู้นั้นได้เช่นเดียวกับ ข้าราชการตุลาการตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบข้าราชการ ฝ่ายตุลาการ</p>	มาตรา 26 (หลักการ ตรากฎหมายที่มีผล เป็นการจำกัดสิทธิ หรือเสรีภาพของ บุคคล)	8/2567 (มติ 8 ต่อ 1) - พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหาร ราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543
		มาตรา 27 วรรคหนึ่ง	

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อูยะพัฒน์

ชื่อกฎหมาย	มาตราของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2560	คำวินิจฉัย (มติ)
		<p>และวรรคสาม (หลักความเสมอภาค)</p> <p>มาตรา 193 (หน่วยงานที่ รับผิดชอบงานธุรการ ของแต่ละศาลที่มี ความเป็นอิสระ)</p> <p>มาตรา 196 (การบริหารงาน บุคคลเกี่ยวกับ ผู้พิพากษา ศาลยุติธรรมต้องมี ความเป็นอิสระและ ดำเนินการโดย คณะตุลาการ ศาลยุติธรรม)</p>	<p>มาตรา 22 (1) เฉพาะส่วนที่บัญญัติ ให้คณะกรรมการ ตุลาการศาลยุติธรรม มีอำนาจดำเนินการ ทางวินัยแก่ผู้นั้นได้ เช่นเดียวกับ ข้าราชการตุลาการ ตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบ ข้าราชการ ฝ่ายตุลาการ</p> <p><u>ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 26 มาตรา 27 วรรคหนึ่ง และวรรคสาม และมาตรา 193</u></p> <p>(มติ 7 ต่อ 2)</p> <p>- พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหาร ราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543</p> <p>มาตรา 22 (1) เฉพาะส่วนที่บัญญัติ ให้คณะกรรมการ ตุลาการศาลยุติธรรม มีอำนาจดำเนินการ ทางวินัยแก่ผู้นั้นได้</p>

รวมสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
เอกสารลำดับที่ 5 พิเศษ/2568 ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 จัดทำโดย นายอดิเทพ อุษะพัฒน์

ชื่อกฎหมาย	มาตราของกฎหมาย	รัฐธรรมนูญ 2560	คำวินิจฉัย (มติ)
			เช่นเดียวกับ ข้าราชการตุลาการ ตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบ ข้าราชการ ฝ่ายตุลาการ <u>ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 196</u>
33) ประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์	มาตรา 1523 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า <u>“สามีจะเรียก ค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยา ไปในการทำงานของคู่สาวก็ได้ และภริยา จะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่น ที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่า ตนมีความสัมพันธ์กับสามีใน ทำงานของคู่สาวก็ได้”</u> หมายเหตุ กำหนดค่าบังคับให้ คำวินิจฉัยมีผลเมื่อพ้น 360 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย (18 มิถุนายน 2567) ปัจจุบันมีการปรับปรุงกฎหมายแล้ว	มาตรา 27 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม (หลักความเสมอภาค)	13/2567 (เอกฉันท์ มติ 9 ต่อ 0)